

DEBRECENI FŐISKOLAI LAPOK.

KIADJA: A FŐISKOLAI MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT.

<p>Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debrecen, Főiskola.</p> <p>Megjelen havonta két szám.</p>	<p>Felelős szerkesztő: SZOMBATI SZABÓ ISTVÁN.</p> <p>Társ-szerkesztők: BALLAY GYULA, BODNÁR GÁBOR, GYÖRÉK JÓZSEF.</p> <p>Kiadóhivatali főnök: Ronesik Jenő.</p>	<p>ELŐFIZETÉSI ÁRAK:</p> <p>Egész évre 5 korona. Fél évre 2 kor. 50 fill. Ifjusági egyesületeknek 4 korona. Főiskolai hallgatóknak 3 korona. Egyes szám ára: 40 fillér.</p>
---	--	---

Incendium, ad arma!

(A szerkesztő előszava.)

Tűz van! Véres zászlók lobognak szerteszéjjel. Dobog az utca, a város, a föld. Emberek futkározása veri fel a békés nappalok csendjét. Kiáltások zengése remeg belé a megvadult harangok zúgásába!

Incendium, ad arma!

Incendium, ad arma! Kezemben a tűzjelző piros lobogó! Elő a nagy gerundiummal! Menjünk a tűzhöz, amelynek fénye óriássá nőteti a törpe ember reszkető alakját.

Kibomlott zászlaja az új időknek. Megáradt szélvésze a haladásnak. Jelszavak igazsággá váltak. Az ember minden, aki mindent tehet.

Itt, belül az Alma Máter évszázados bátyáin, remegve és szepegeve áll a hagyományok elégedetlen tábora, melyet kívülről érint csak a lárma s esőző zsarátnokával nem bír lánggra gyújtani a szép és szörnyű tűzijáték, hogy *égjen, gyújtson* és lobogjon, mint a véres zászló s meggyúladjon, mint az avúlt idők dohos hagyományainak akarattal felégetett nagy rakománya!

Ott kinn viharzik az Élet. Dübörgő szekérével fut új úton a Huszadik Század. A Haladás és Tudás bedobta tűzcsóvját a fülledt kazalba! Világosságok új utakat mutatnak. A „szeretném“-ből „kell“, a „kívánom“-ból „akarom“ lett a jelszó! Ott kinn az Élet. Itt benn az élők. Ott kinn szabadon fut a Jövő. Itt benn betegen, lefojtva nyögdecsel a Jövőé. Ott kinn gyönyörű tüzek égnek. Itt benn olaj mécsek fojtó füstje kóvályog! A világ előre halad! Mi csak egy helyben állunk!

Törd ki a falakat! Elő a machinákat! Kötdzd hozzá a dörgő nagy szekérhez, mely új úton robog új célok felé! A múlt a holtaké! Mi a jövő fiai vagyunk! Halld meg a tűzlármát, amely téged is kíván!

Incendium, ad arma!

Debrecen, 1909 november hó.

Szombati Szabó István.

Csokonai-kultusz Debrecenben.

Irta és a Csokonai-kör 1909 november 17-iki ülésén felolvasta :
Komlóssy Arthur, a kör I-ső alelnöke.

Vakmerő dolognak látszik manapság, amikor az egész világ politikával foglalkozik, — amikor az a kérdés hogy az önálló magyar nemzeti bankot azonnal, vagyis 1911 január 1-én, vagy pedig tekintettel imádott osztrák testvéreink kedvére — majd csak később — (soha napján) — állítsuk-e fel? Amikor a XX-dik század társadalomtudományi problémái által túlfeszített idegeinket és forralt agyvelőnket már csak a Steinheilmé, meg a Haverda Mariska-féle bűnügyi tárgyalások olvasása, jobban mondva mohó falása tudja kielégíteni, vagy csak némileg is lecsillapítani, — amidőn Thália templomában már csak a Király, a Szatir, meg a Buridán számara — sőt még ez sem elég a frivol hajlamoknak, hanem ezek után még kabaré, meg orfeum kell, mondom bámulatot vakmerőség kell hozzá, hogy ilyen viszonyok között valaki arra vállalkozzék, hogy egy finom érzésű, disztinált közönség előtt ilyen unalmas, agyoncsépelet témáról, a Csokonai, vagy bármely irodalmi-kultuszról merjen írni.

De fájdalom, legjobb szándékom mellett sem szolgálhatok az előbb említett bankkérdés fejtegetésével, akár Kossuth és a mérsékeltek módszere szerint, akár à la Justh Gyula, mert alapszabályaink a napi politikát teljesen kizárják felolvasásaink köréből.

Az újabb tanok felett sem cserélek eszméket, hagyom azt a szabad-iskolák előadóinak.

Színházi előadásaink programját, a a kabarék és orfeumok kérdésének megoldását pedig bízuk a világ legártatlanabb testületére — a színházi bizottságra és sajtónk, kritikusaik tetszésére s azon reményben, hogy a túlfeszített idegeknek némi lecsillapítására talán jótékony hatással lesz egy kis köménymagos leves, ráterek felolvasásom tárgyára, a Csokonai-kultusz-ra Debrecenben.

Tisztelt Csokonai-kör! Kérdőjelt látnak a bájos női és komoly férfi szemekben. Hát ilyen is van? Csokonai-kultusz is van Debrecenben? Felelet: igenis van, volt és lesz!

Volt Csokonai-kultusz — halhatatlan Vitézünknek már gyermekifjú korában, amikor tanítói a költészetben való jártaságát titokban bámúlták és csak suttogva

merték egymással közölni. — A 20 évet betöltött ifjút a költészet tan katedráján a tanítványoknak lelkes csapata övezi körül. S mikor önmagát számúzi a kollégiumból és Debrecenből, égő mezőkön jár s lábnyomában mindenütt kigyúl a szeretetnek, a esodálatnak, a megértésnek olthatatlan lángja!

Eltávozván, sorsüldözöttként szülővárosából, rokonkeblekre talált idegenben, messze tájakon is s a kettős hazát mint üstökös futotta be fénye, mely sokáig lobogott egyetlen vezérlő csillag gyanánt s emléke egy századon át sem halványult el, sőt Kazinczy, Földi, Fazekas Mihály, Toldy Ferenc s más jeleseink gondos ápolása folytán ma is él a késő utódok szívében.

Itt az ős évis városban is fátyolozott szemek kísérték vándorútain a számúzott dalnokot s a régi patricius családoknak tagjai, a vének ha elítélték is a rakoncátlan diákot — az ifjú nemzedék rajongással mentette őt és zárta szívébe, a főiskolai tanulóifjúság pedig egyértelemmel emelte szeretetének, bámulatának, — hogy ne mondjuk — imádatának piedesztáljára.

Leírhatatlan az a küzdelem, melyet folytatni kellett Csokonai barátainak és tisztelőinek az ő halála után itt Debrecenben, — amidőn a kérlelhetetlen bosszúvágy s a kaján irigység minden akadályokat felállított költői tehetségének elismerése, munkáinak terjesztése s emlékének megörökítése ellen! S hogy ezeknek dacára évek hosszú során át újra és újból egy-egy lépéssel közelebb jutottunk céljaink eléréséhez, — bizonyítja a harmincas években felállított síremlék, a vas szobor a Hatvan-utcai temetőben s az 1872-ben leplezett érc-szobor, városunk büszkesége a Csokonai-kertben! S mind e határjelzők mutatják, hogy volt Csokonai-kultusz Debrecenben eleitől fogva!

Betetőzte azoknak örömét, kik a nagy költő halhatatlanságát nem csupán külső jelek által akarták megörökítve látni, hanem az ő eszméinek terjesztését, műveinek olvasását és általában emlékének szellemi kultiválását is óhajtozták, midőn 1890-ben megalakult Csokonai nevét — mint örökkön égő vezérlő fáklyát felvevő első irodalmi köre Debrecennek: a „Csokonai-kör“.

Ma már, csaknem két évtizednek sikeres eltöltése után alig elképzelhető a jelen ifjú nemzedék által, mit jelentett az, anyai félenk tapogatózás, meghiúsult

kísérletek és szenvedett hajótörések után odáig görgetni a magaslatra a mindig visszazuhanó követ, míg az egy szerencsés pillanatban megállott a hegy ormán s megszületett, nevet kapott s elfoglalta annyi mostoha bánásmód után törvényes jogait Debrecenben a „Csokonai-kör!” A debreceni kör, ez az országos hírnévre szert tett irodalmi tömörülés, a lelkes ifjak koronként fel-fel villanó lángjainak egyszerű diákszobákban ápolása, az írók és művészek kisdud összejövetelei, a gróf Csáky Alfonz, Dengi János és Vértesi Arnold által alapítani próbált szépirodalmi egyesület s végre a négy évig fennállott felolvasó-kör hamvaiból Phönixként emelkedett ki 1890-ben egy irodalmi és közművelődési egyesület, mely boldogan tűzte a száz évig alvó tüskerózsát keblére, Csokonai nevét aranybetűkkel írta zászlajára, nyíltan, bátran s félremagyarázhatatlanul vallotta főcéljául a Csokonai kultuszt!

S azóta híven és becsületesen be is tartja vállalt kötelezettségeit. Tehát van és pedig a mi körünk által van, mi ápoljuk a Csokonai-kultuszt. Ez pedig idáig abban foglalható egybe, hogy felolvasásokat tartunk, megünnepeljük a nagy költő nevéhez és életéhez fűződő jelentősebb események napjait, ápoljuk eszméit, terjesztjük műveit, szereztünk a közművelődésnek hajlékot s megvetettük a Csokonai-háznak alapját.

Láthatunk tehát körünk fennállása óta a Csokonai-kultusznak Debrecenben oly megnyilvánulásait, amelyeket egy csokorba kötve más vidéki irodalmi társaságokkal szemben bizonyos büszkeséggel mutathatunk be. Soroljuk fel ezeket minden feszélyező rendszer nélkül, úgy, ahogy elénk kínálkoznak.

A Csokonai-ház. Ez a Hatvan-utca 23. sz. házastelek, melyet mint újonnan felfedezett Csokonai szülőházát a nemes város egyenesen abból a célból szerzett meg, hogy ott emel a közművelődésnek állandó hajlékot, ott építi fel Debrecen kulturpalotáját. Hogy megérjük-e mi, öregebbek ennek a palotának a felavatását, az iránt erős kételyeim vannak, mert hiszen városunk közgyűlése épen három helyet jelölt ki erre a célra. Zseniális főmérnökünk pedig megtalálta a negyediket is és arra csinált tervezetet a Péterfia-utca legvégén.

¹ A főiskola új épületének balszárnya II-ik emeletén a 6-ik számú diák-szoba máig is a Csokonai-coetus felírást és nevet viseli.

A Csokonai ereklyetár. Ugyanabban az épületben van elhelyezve s eleinte csak egy üres szekrényből állott, melyet a körnek néhai derék ügyésze, Szilágyi Károly ajándékozott. Mennyi fáradság, levelezés, utánjárás, könyörgés és nyájaskodásba került, amíg csak egy szekrény is megtelt Csokonai- emlékekkel, ereklyékkel, úgy, hogy ma már nemcsak ez a szekrény szűk, de kinőtt az ereklyetár a szobájából is, úgy, hogy képeink a tanácsterembe szorultak. S most már én fordúlok e tételnél kérdőleg a közönség bájos hölgy-tagjaihoz s a komoly urakhoz és kérdeni bátorkodom, látták-e már a városi muzeumot és mellette a Csokonai ereklyetárat?

Bocsánat, nem követeltem most rögtön a választ, hanem ezennel megkérem a kör kedves hölgy-tagjait, hogy mihelyt Zoltai Lajos barátunk, az ereklyetár új őre készen lesz a rendezéssel, meghívásunkra látogassák meg azt. Az urakat felesleges invitálnom; ha a nők jönnek, ők is bizonyosan ott lesznek.

Csokonai kertünk — az még ma megvan az emlékkert mellett, közepén a magyar haza egyik legsikerültebb szobrával, az Izsó Miklós alkotta gyönyörű ércszoborral! Ha a villamos vasút elsöpri, vagy megnyirbálja ezt a formás kis kertet — akkor is marad egy kis park, vagy sétány.

Csokonai dűlő is van a Hatvan-utca végén levő kertben s ott volt az ő szőlője is, mely Tikos József, majd a Lukács János tulajdona lett. Ott van közel az ő telekkönyvezetlen birodalma is — vasgúla alatti kis terület — a Hatvan-utcai temetőben: az ő sírkertje.

Legújabb emberbaráti alkotásunk — a Szántó Győző-féle munkáskertek közt is van két holdnyi Csokonai-telep s kedves szomszédságban vele a Lilla-telep.

Városunk rendezése alkalmával semmi újabb elnevezés nem jutott a nagy poétának; sem születése, sem halálózása emlékére nem nevezték el az illető utcák egyikét sem, megelégedtek annak a szűk és zsákba futó utcának megtartásával, melyet az idegen, ha netalán keresésére indul, sohase talál meg. Teret pedig épen nem nevezett el Csokonairól a más neveket bőkezűen osztogató bizottság.

Csokonai-önképző- és dalkörünk is van és évről-évre kivirágzik főiskolánk s más középiskolánk díszkertjében.

Csokonai-színházunk is volna — ha szegény Makó Lajos indítványát egy pár

szájas városatya le nem hurrogja. Hiába, mi nem utánozhatjuk Nagyváradot, az ő Szigligeti színházával. Pedig Csokonai már 21 éves korában, mint a költészettan professzora, előadatta tanítványaival saját két szindarabját: Gerson du Malheureux-t és Pikó herceget. Uttörő volt tehát úgy a színműírás, mint a színigazgatás terén is.

Csokonai-malom éveken keresztül viselte e nevet a Homokkert elején s Csokonai állomásunkon -- a hasonló nevű mozdonyal -- tart megállót a kis helyi vasut.

Csokonai vendéglő és kávéház, vagy bormérés volt városunkban mindég, sőt egyik-másikban élénk asztaltársaságok is tanyáztak, mint például Törőnél a Szilágyi Bálint barátunk és társaié, a Magyar Királyban meg a Kardos Samu és Révi Nándoréké, mely utóbbiban leglelkesebb tevékenységet a szép menyecskék és lányok fejtettek ki. Kár, hogy a magas politika egyelőre leszorította működési teréről e szép kis társulásokat. Van Csokonai gyógyszerárunk is. Leleszi Kovács Nándoré a Mester-utcán. Ott van a kirakatában a költőnek jól sikerült mellszobra is kitéve. — De hogy fodrász- és borbélyüzlet tulajdonosaink egyike sem gondolt még arra, hogy réztányérjára Csokonai nevét véssesse: hálátlanság tőlök, mert költőnk atyja, ki nagytudományu seb orvos és céhüknek haláláig mestere volt, — nem restellette ám magát így nevezni és írni alá: Barbély Csokonai.

Több éven át virágzott a Csokonai-nyomda részvénytársaság, amely a képzőművészeti reprodukciók terén, aztán egy pár évfolyam Csokonai naptárral szolgált a Csokonai kultuszt. Csokonai-képeslevelezőlapjai közkedveltekké váltak. — Szépirodalmi lapunk is volt már 1850-ben, az Orbán Pető és Oláh Károly által élénken szerkesztett Csokonai-Lapok, mely negyedévig élt. Majd a pár év előtt ugyanily cím alatt Morvay Zoltán által megindított és magas színvonalra emelt szépirodalmi folyóirat. A Csokonai-albumok közt kétségtelenül legértékesebb a Kulini Nagy Benőé (1861), míg a Hamar László Csokonai Emlénye a szoborleplezés alkalmával, mint díszmű valóságos eseményt képezett. (1871.) Csokonai életrajzát Szana Tamás és Haraszthy Gyulán kívül Debrecenben még Oláh Gábor, a Petőfi képzeletének koszorús szerzője írták meg. S míg a két előbbi több kiadást

ért, addig Oláh Gábor műve — sajnos — csak kéziratban van meg. Reméljük azonban, hogy azt nemsokára a közönség számára kiadásra bocsátja. Csokonai műveit szórványosan adták ki Csáthy és Telegdi könykiadóink. Válogatott munkáit a százados emlékűnapély alkalmából a Kör adta ki Kardos Albert titkárunk szerkesztésében. Tervbe van véve a Kör által Csokonai élet- és jellemrajzának megírása és a költő műveinek illusztrált kiadása is. Ez utóbbit ezelőtt 10 évvel, majd megújítva 3 éve indítványoztam, rámutatva az idő gyors rohanására, mely hirtelen megőröl embereket, vasakaratókat és elhatározásokat gyengít meg, a kegyeletet és emlékeket pedig végtelen kíméletlenséggel törli el a föld színéről. Úgy gondoltam, hogy körünk fennálásának negyedszázados fordulójára, ami 1915-ben már elkövetkezik, megajándékozhatjuk a magyar művelt közönséget egy ilyen díszkiadással, melynek illusztrációit fiatal festőművészeink és művésznőink közreműködésével még vonzóbbá, még érdekesebbé tennők. Önökön a sor, tisztelt művész urak és hölgyek, hogy a törekvést sürgessék, támogassák és megvalósulását előmozdítsák!

A zeneköltészet terén első helyen kell megemlítenem Mácsay Sándor főiskolai és Psenyeczki Nagy Zoltán tanítóképzőintézeti ének- és zenetanár urakat, kik dr. Tüdős Kálmán zene-műkedvelő főorvosunk mellett erősen kultiválják a Csokonai-dalok megzenésítését. Rácz Károly derék cigányprimásunk pedig Csokonai-indulójával csak az elébb gyönyörködött bennünket. A Csokonai-dalok művészi előadásával a nagy dalárda és a Petőfidalkör fűszerezték egyszer-máskor körünk felolvasó estéit, de mindenekfelett tetszik nekem a főiskolai énekkar — az ősi hírnévnek örvendő kántus — a maga évről-évre megújuló, üdehangú, piros-pozsgás arcú ifjaival, kik oly hő lelkesedéssel zengik a Csokonai-nótákat a Collegium kerek ablakos énektermében, a pódium padsoraiban, hogy könybelábad a szemem az édes visszaemlékezéstől! Csokonai arcképének legtökéletesebb kivitelét eddigelé idősbb Kovács János akadémiai festőművészünknek köszönhetjük; úgy ő, mint hasonló nevű fia és a tollrajzok mestere, Bakos Tibor még többrendbeli sikerült művekkel gazdagították a Csokonai-illusztrációknak eleddig szegény gyűjteményét.

A Csokonai-arcok és szobrok,² az öltözék, hajviselet és egyéb apró külsőségeknél ismeretén kívül a nyelvezet és írásmódor ösmerete feltétlenül szükséges a Csokonai-kultuszhoz valódi nemes értelemben vett művelése, terjesztéséhez. S erre az alkalmat minden műveltségre törekvő ember a legkönnyebben megszerezheti, ha belép Debrecen első és egyetlen irodalmi körének kötelékébe s beiratkozik a Csokonai-körbe.

Debrecen közel 80,000 főnyi lakosságának egyszázötödét sem teszi ki körünk alapító és rendes tagjainak létszáma. Ma még százakban számoljuk lelkes táborunk csapatjait. Én lelki szemeimmel nézve a jövőbe, ezredeket látok gyülekezni dicsőséges lobogónk alá s elmélázva, boldogan sejtem, hogy a Csokonai kultuszának még csak a jövőben lesz igazán diadala Debrecenben!

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Mikor az ég beborul.

Mikor az ég gyönyörű kék:
Milyen messzi van a halál...
A halál mily messzi jár!

Mikor az ég báránnyel:
Lenn az élet milyen tarka...
Milyen tarka lenn az élet!

Mikor az ég megviláglik:
Egy koporsó milyen kicsi...
Milyen kicsi egy koporsó!

Szombati Szabó István.

Csokonai városában.

Szomorú város, alvó város.
Próféta-harcok kacagója.
Roppant cirkuszi népség
A lakója...
Szomorú város, alvó város.
Ezer esztendeje, hogy álmos.

Az utcája göröngyös, sáros.
Nappala véres feketeségű.
Szemetes, konkolyos benne
A szérű...
Az utcája göröngyös, sáros...
Csak a temetője virágos.

Hogy szeretem: de bánom, bánom.
Leesett koronám sarába.
Mert én vagyok itt a tévedések
Nagy királya...
Hogy szeretem: de bánom, bánom.
Mégölte magban a virágom.

Szombati Szabó István.

² A Darabos-utca 16. sorsz. a háznak (Zelinger Ede tulajdona) kapuján Csokonai domborműbe faragott alakja látható!

Két fekete csuda-szem.

Szemek, tüzesek, szebbek,
Szentebbek, könnyesebbek
Nincsenek a tiédnél.

Jaj, gyilkos a parázsa.
Kivész nagy akarása
Előtte a halálnak.

Virág. Hogyha kitáruul:
Szentül, ősrül, megkábul
A pillangó előtte.

Lélek. Akire rászáll:
Erősebb a halálnál,
Mert glóriája védi.

Fény. Aki belebámul:
Ezeregy éjszakából
Mesét mesél magának.

Titkos, sejtett valóság.
Nyílnak benne a rózsák,
Kecsegtető virágok.

Álom, gyönyörű álom.
Pihenés nászi ágyon,
Amit reám sugároz.

Rejtelmes, fényes éjjel,
Tele vad szenvedéllyel:
Két fekete csuda-szem.

Tűz. Hogyha az kialszik,
Jaj, hogyha az kialszik...
Mi lesz, hogyha kialszik...

Szombati Szabó István.

Soha.

Irta: Ifj. Sebestyén Béla.

Egy kicsit megsáppadt, össze is rázkódott, de aztán nem érzett semmi kellemetlent a testében, csak a szíve kezdett el fájni, csak a nehéz, gyötrő gondolatok egész serege lepte meg s tépte, marcangolta a lelkét. Egyszerre bizonyossá lett előtte, hogy meghal nem soká. Talán még ma, vagy talán holnap már. De meghal. A sors nem ad haladékot senkinek, kegyetlen, gyötrő képmását ma már megmutatta. Ma a halál szemébe nézett és elsáppadt. Igen, az volt. Pedig milyen szép volna még élni? Kellene is. Még szükség van rá. Ha most meghalna, vége lenne mindennek, semmivé foszlana nehéz életének annyi évén át ápolt, dédelgetett álma. Vége lenne mindennek, még a becsületnek is. Pedig az drága. De már eladta, de csak úgy titokban, hogy senki se tudja, csak ő, mert még van annál drágább is neki, Ella... a saját leánya.

Ha most meghalna, azt a leányt csalná meg legjobban, akinek gazdagságot hazudott, boldogságot lopott. Lehet, hogy lopta azt is... s még sáppadtabb lett erre a gondolatra. Pedig már akkor szegény volt Ella, amikor megszületett. A legutolsó ezres, amit még joggal nevezhetett sajátjának, a temetésre kellett. Annak a szép büszke asszonynak a temetésére, aki neki Ellát adta. Adta az élete árán...

Az édes anyja is éppen olyan volt, mint Ella. Nehéz, komor felleg vonult át ennél a gondolatnál a Rácz Endre arcán. Ráfeküdt a lelkére valami visszajáró bánat. Egy hang, egy név, egy zokogás, egy szín a múltból, amelyek az ő életét alkották hosszú, hosszú éveken keresztül. Ellában gyönyörködött, de nyugalmat, boldogságot csak ezek a kísértő emlékek adtak már. Ezekben az emlékekben élt még mindig valaki, aki hívta titkos, másoktól nem értett hívással. Gyere, én várlak. Itt vagyok, veled vagyok Endre... Mindig veletek vagyok azért én is, biztatta máskor. S olyan jól esett hinni, hogy látja, tudja ő is, hogy jó apa volt, hogy megbocsátna, ha élne, azért, mert szeret. Szereti a lányát.

Ilyenkor, mikor megcsendült az a régen hallott szomorú zenéjű hang, elfogja az emlékezés. Elfelejt mindent, a gondot, ami beteggé tette, a halált, mindent, mindent, csak a halottat, csak a nagyasszony visszajáró árnyát, emlékeit nem. Azt várja, hívja és olyankor, ha vele van, boldog.

Ma látta őt. Egészen tisztán látta, úgy amikor még élt, amikor még itt járt, amint még soha, mióta nincs. Odajött hozzá s a vállára fonta a karját. Megcsókolta. Egy halott, egy szellem a maga szellemesökjával, amelyiktől forró lett a feje, a szíve, mint a tűz. Aztán maga sem tudta mi történik vele. Csak rosszul lett. Eltűnt előle minden, a hivatal, a régi megszokott kedves asztalka, minden, minden... csak arra eszmélt fel, hogy otthon van és Ella tördeli sírva a kezét. Hamar magához tért. Elmúlt az a nagy, kínzó fájdalom égető tüze, amelyik megrohanta, mégis, most tudta határozottan, hogy beteg, hogy neki már vége, hogy itt ólálkodik körötte a halál.

Dél felé már rosszul lett nagyon. De azért intézkedett szomorú készülődéssel, mit hogyan tegyenek, ha majd ő meghal. Készült mindenre s tanácsokat osztott, elkésett, jó tanácsokat, amelyeknek ő nem vette hasznát, mert nem akarta. De Ellá-

nak jó lesz. Ő okos leány. Néha belecsöszte ezeket a tanácsokba az ő lázálmaikat, vízióit, úgy, hogy nem lehetett tudni, mit mond. Zavart, kusza lázálmok vegyültek össze a komoly tanácsokkal s furcsa, nevetséges dolgokat beszélt síró hangon, de ő nem tudta már, hogy nem okosan beszél. Azért csak rendelkezett tovább. Délután megjött az Ella vőlegénye is. Bevezették a beteghez. Már nem ismerte meg. Nem ismert mást, csak Ellát, aki ott ült az ágya fejénél s kinek suttogott:

— Loptam Ella... meglóptalak... mindent... a becsületedet... a boldogságodat is... talán...

... ..
Estére elvitte a láz.

* * *

A temetés után egyedül maradtak. A lány szomorú halvány szépségében maga volt a megtestesült fájdalom. Úgy ült az asztal mellett, mint egy nagy szobor, aki ére, de akire nézve minden, ami körülötte van, halott. Magába mélyedt. Most, amikor már tisztán látta, hogy az az élet, amelyikben eddig élt, nem volt más, csak egy nagy hazugság, csak egy színes csalás, amelyiknek idegen mázát annak az embernek, az apjának a halála egyszerre fosztotta le, anélkül, hogy tudta volna, várta volna: tudatára ébredt, hogy mi a kötelessége. De hát hibás-e ő? Hiszen neki sohasem mondták, mibe kerül a fény, ami körül vette, az élet, amelybe gond nélkül élni erőltették, a mosoly, a bámulat, amellyel mindenki adózott neki? Honnan tudta volna, hogy csak ámitás az egész, hogy csak azért játszott, viselt álarcot előtte az apja, hogy ő szükségét ne lásson, hogy szegénynek ne higgye magát, hogy megtalálja a boldogságot is abban a körben, amelyikben született?

Megtalálta. Itt ül mellette, akit leány-lelkének egész tisztaságával szeret. Szereti, talán még jobban, mint ahogy az apját szerette. Sok leány álma erről a férfiről szövődött, aki most itt ül előtte s valami éles nagy fájdalom nyilallott át a szívében. Ha igaz lenne, amit az apja halálos ágyán mondott, ha csak árny, lopott lenne a boldogság is... ha... amikor ő odaadja magát lelkének egész tiszta szerelmével...? De szabad-e, tehetné-e most önvád nélkül, ha az apja szelleme nem járna is vissza kísérteni? A világ gazdagnak hitte és most nincs semmije. Szegény lett egy perc alatt. Még a látszat is eltűnt.

Hát ha ez is nem őt, csak azt az életet szerette, amelyben ő eddig élt?

Olyan csend volt, hogy hallotta felzaklatott szívének lázas dobogását. Nem törte meg semmi ezt a nagy csendet, mert a férfi hallgatagon, szomorúan nézte a töprengő leányt, kímélve a szomorúság által keltett emlékezést.

Felkelt, odament az ablakhoz s nézte a hervadó, haldokló vidéket. Egy pár szomorú, lombjától megfosztott fa állott az ablak előtt s amint a szélről össze-össze borúltak a levelüktől megfosztott fák, olyan sok keserű emlék szállt egyszerre ettől a látványtól a szívére, olyan nagy szomorúság űlte meg a lelkét, hogy nem bírta tovább. Sírva fakadt.

— Ella...!

Egy kínos felcsukló zokogás felelt a félve kiejtett megszólításra, azután csend lett, szomorú, megdöbentő csend, amilyen a halottas házakat szokta megülni. Csak a leány szötte tovább azokat a keserű, örületbe kergető gondolatokat, amelyekből nincsen menekvés, amelyek örökre megmérgeznek, örökre elválasztanak két szívet, akik pedig szeretik egymást, de éppen azért nem lehetnek boldogok többé soha, mert közük tolakodott bántó csúfos arcával a félreértés, a meg nem értés minden keserősége. Láthatatlan, gúnyos fekete szemek szöktek be mindenünnen s körültáncolták a zokogó lányt, ingerelve az élet, a szeretet, minden, minden iránt, ami még megmaradt számára. Az emlék már elveszett. Azt megérezte annak az embernek végtelen szeretete, aki botorul a homokra épített, hogy megmentse azt, akit éppen a szeretetével ölt meg, a lányát az életnek, akinek pedig büszke, tisztán megálmodott szerelme volt az élet. A büszkesége megtört. Mire legyen büszke? Az apjára? Vagy elfogadja annak a hazug életnek a váltságát, odadobjon mindent s kolduljon szerelmet, elnézést?

— Soha!

Remegett, meghalkúlt, színtelen lett a hangja s valami lázas reszketés fogta el, amint ingadozó léptekkel odament a vőlegényéhez. Fehér, kicsiny kezéről levonta a gyűrűt, amelyikre rágördült egy pár forró könny a szomorú szemekből s odaadta a férfinak.

— Visszaadom Imre... én nem leszek a maga felesége soha. Talán fáj magának, amit most teszek? Nekem is fáj, nekem még jobban fáj. Látja: szegény lettem. Nemcsak a pénzem veszett ma el, hanem

a lelkem is. Leánylelkem minden gazdagsága eltűnt. Nem tudok hinni s anélkül pedig nem tudnék szeretni. Ne szakítson félbe. Maga most szeret. Képes lenne arra, hogy feleségül vegyen. Higyje el, Imre, nem lennénk boldogok. Méreg lenne az élete. Én mérgezném meg. Én nem vagyok az, aki a régi. Én megváltottam. Látja, most kegyetlen kézzel magam tépem szét azt a köteléket, ami pedig a boldogságomat képezte. Én küldöm el magát magamtól örökre, pedig tegnap még a szívem szakadt volna meg talán, ha maga teszi ezt velem. Nem vagyok olyan szép, hogy ha megvénülök, elcsúnyulok, egykori szépségem mentségemül lehetne. Jó sem vagyok, hiszen vádolom az apámat, aki szeretett, de akinek a szeretete tett tönkre, akit ma temettünk el. Pedig nincs borzasztóbb rám nézve, mint hogy kénytelen vagyok váddal emlékezni. De nem tudok másként. Hagyjon el engem. Nevezzen el szívtelennek, vagy annak, aminek akar, nem bánom, keresse máshol a boldogságot, mert én nem tudom boldoggá tenni... Ne szóljon semmit, ne kérjen, hasztalan. Én nem lehetek boldog. Nekem kötelességem van. Nagy, nehéz kötelesség, amelynek elvégzése leköt egy egész életre. Egy olyan életre, amelyiknek nincs virága, érzelme, ahol a számok megölik a szív álmait. Magamra vállaltam, hogy helyre hozom az apám tévedéseit. S az apám emlékét, más nem tisztázhatja ugye, csak én? Értem tett mindent, nekem kell helyrehozni mindent. Nagy józanságra van szükségem s azt a szerelem nem adja meg. Szerencsétlen vagyok, de ne haragudjon rám, még inkább az akarok lenni. Elküldöm magát, menjen, hagyjon itt. Ne kérjen, ne kérdezzen semmit...

Nem ezeket akarta mondani, hanem a kétségeit föltárni, bizonyosságot szerezni, ami meggyőzze, de amikor azt a fájdalomtól eltorzult férfi arcot látta, jöttek az ajkára ezek a kegyetlen, szomorú szavak s tépte szét mennél gyorsabban azokat a szálakat, amelyekbe pedig kapaszkodni akart, amelyekkel pedig meg akarta menteni a legnagyobbat, a legdrágábbat, a szerelmét. Valami rettenetes erő szállta meg, amíg beszélt, amíg nézte, hogy csakugyan elmegy tőle az a férfi, akit pedig örülten szeret. Valami démon szorította össze a torkát, hogy ne kiáltson, vissza ne hívhassa, utána ne szaladjon, hogy aztán ne is váljon el tőle soha, soha.....

Egy darabig még valami kínzó fájdalom ült mindig a szívére, ha arra gondolt, amit tett. Különösen akkor, amikor a volt vőlegénye egy-egy kérő, rimánkodó levelére kellett visszaautasító, könyörtelen, hideg hangon választ adni. Aztán elmaradtak a levelek s a gond, a szürke élet nagy, nyomasztó terhe nem engedte, hogy beteg szívét az emlékezés keserű fájdalma sokszor rabjává tegye.

Még egy nagy, nehéz megpróbáltatáson esett keresztül. Ott kellett hagyni a régi megszokott kedves helyet, ahol az ifjúsága gondtalan, vidám percekben röptelt el. Ahol élete legboldogabb, de legszomorúbb órái minden helyet, a kertet, az öreg susogó lombú fákat az emlékezés szoros láncával kapcsoltak a szívéhez. Most ezeket a láncokat, bármennyire fáj is, el kellett szakítani. A kötelesség szakította el lelkétől s neki engedni kellett. Mikor utoljára körül nézett a megszokott lakásban, úgy érezte, hogy a szíve szakad meg. Körülzsongták az emlékek, hívták, marasztalták.

S amikor becsukódott mögötte a régi ház ajtaja, a nagy néma fájdalom mellett az önvád rohanta meg. Most, hogy elszakadt végleg attól a régi kedves világtól, amelyikben eddig élt, amikor átviharzott a legutolsó, gyötrelmes órában lelkén a múlt minden emléke, minden szomorúsága, úgy érezte, hogy igazságtalan volt. Kegyetlen az apja emléke iránt csupa önzésből. Hiszen az apja szeretetből tette, amit tett. Az ő iránti szeretet vitte rá, hogy hazudjék, csalja, hogy boldog legyen. Mit érezhetett az a szegény ember azon a rettenetes napon, amikor látta, tudta, hogy hiába élt. Hogy feláldozó hazug életének nem volt semmi haszna, mert hiszen nem érte el a célt, amit kitűzött maga elé. Aki a halálos ágyán látta, hogy elvesztett mindent, mindent, akinek örökös gond, örökös aggodás volt az élete az utolsó percig. Feláldozta önmagát, hogy boldognak lássa egyszer őt és ő...? Képes volt, ha csak rövid ideig is annyit aggodó, szenvedő apjára gyűlölettel gondolni. Erősebb volt benne az önzés a szeretetnél s mégis mit ért vele? Semmit, semmit.

Széjjel tépte a boldogságát... Mert nem mert boldognak lenni az után a vád után. Igen, érezte már akkor a temetés rettenetes napján, hogy szenvednie kell. Megbüntetni önmagát. Most itt a vezeklés. Egy hosszú örömtelen élet, amelyiknek nem lesz virága, nem lesz álma soha.

S amint ment lassú, fáradt léptekkel, könnytelen, révedező szemekkel kutatva azt a nagy, ismeretlen életet, amelyik várt reá, minden lépésnél erősebben-erősebben rohanta meg az önvád...

Az emberek kíváncsian tekintettek utána, de ő nem látott, nem hallott semmit. Azután elmaradt mögötte a város, a zaj s megdöbbenve állott meg, amikor feltekintve körül nézett. Alig egy pár lépésnyire tőle nyitva volt egy kapu. Valami temlomi csend vette körül, s a nyitott kapun át kilátszottak hosszú, szomorú sorban a fejfák. Panaszos halk hangon susogott a szél a lombjavesztett fák közt. Mintha egy nagy orgona búgna halk, szomorú hangon. S az a borongós, elhaló suttogás mintha hívná: Itt a pihenés. Ha fáj valami, itt meggyógyul. Ha nehéz, kínos az élet, itt nem éreznek semmit. Itt nincs öröm, de nincs bánat sem, nincs harag. Itt a megbocsátás, a béke országa van. ... Egy darabig ott állott a hantnál, amelyiken még virított egy-két kiültetett virág. Azután leborúlt erőtlenül a sirra s megeredt két bánatos szeméből a könny, amint átkarolta a hideg kőoszlopot s zokogott bűnbánóan:

— Apám! .. Bocsáss meg!...

Amikor kilépett a temető kapuján, mintha tisztábbnak érezte volna a lelkét. Megkönnyebbült egészen. Annak a hideg sírhantnak megmutathatja magát olyan-nak, amilyen valóban, az ítéleti meg s az vigasztalást is ad neki.

Ma érezte, hogy még sem élt egyedül. Az a megbántott emlékü ember még a sírban is szereti, még onnan is meg tudja vigasztalni.

S mintha rideg örömtelenségéből engedett volna az élet, mintha jobbnak, szebbnek tűnt volna fel előtte az az álmotlan jövő.

A komor, szürke fellegek megszakadtak, oszlani kezdtek az égen. Mosolyogva, vidáman szökött elő a hasadékokon egy-egy aranyos őszi napsugár, s a városból kihangzó méla harangszó összeolvadt a hulló, zizegő levélsuttogással. Szép, színes volt minden, s mintha csak azért ömlött volna el a hervadó vidéken az őszi hangulat, hogy felidéződjék, háborítatlanul jelenhessen meg a múlt, hogy jobban beköltözhessen az emberi szívbe a kibékülés, a megnyugvás.

...Odaért a fasorba, ahol az évszázados tölgyek lehullott lombja zizegő sző-

nyeggel borította be az útát. Ahol olyan sokszor sétálgatott az apjával, meg a vőlegényével. Talán a szív vontá akaratlanul is erre a helyre, vagy az emlék, a múlt emléke...

Elálmodozva állott meg... Hát itt szövdött az álom, amelyiknek nincs folytatása. Itt mutatta meg a boldogságot az élet... Amikor még nem tudta mi a szenvedés, amikor még tiszta, elégedett volt a szíve: mert szeretett.

...Soha... soha...

Milyen kegyetlen szó. Milyen önzés kellett hozzá, míg kimondta, s mennyit szenvedett azóta...

...Összerezcent. Egy férfi állott előtte. Imre... de nem, még sem az, egy árnyék, egy kísértet a múltból. Eltakarta a szemét, elfordult. Talán csak álmodik? Álom ez is.. De akkor megszólalt tele fájdalommal, kétségbeeséssel az a régen hallott kedves hang...

— Ella...!

...Mintha meghalt volna benne valami. Nem tudott szólni.. nem tudott mozdulni. Csak állt, pedig a szíve, az a meggyötört, megkínzott szíve úgy dobogott, majd kiszakadt. ...Csak hallgatta azt a régi, kedves hangot.

— Hallgason meg Ella.. Látja, rimánkodva kérem... Ne hagyjon itt. Egyszer elkergetett magától. Elmentem, mert kíméltem azt a nagy fájdalmat, ami akkor magára szakadt. Irtam. Várva, hogy ha elcsitul a szívében a szenvedés, meghallgat. Visszaútasított könnyörtelenül. Miért tette ezt velem? Nézzen rám Ella! Nézze: mivé lettem azóta. Nem tudok nyugodni. Magát hívom, várom. Szövöm azt az álmot kétségbe esve, amelyiket széjjel tépett. Szeretem... még jobban, mint eddig. Meghaltam volna már régen, hiszen nem élet az enyém. De vártam. Hátha... Hátha visszahív. Csak annyit írt volna: Jöjj! Miért bánik így velem! Hiszen szeretett? Meggyűlött?... Mondja? Csak egy szót szóljon s nem leszek terhére tovább. Mondja, hogy már nem szeret... s elmegyek Ella... Lemondani magáról nem tudok, de az életről.. igen.

...Összerázkódott. Felszabadult az alól a nyomasztó érzés alól, ami leigázta. Valami erő mintha húzta volna a felé a férfi felé, akit szeret. A borzadás, hogy elveszítheti most... talán örökre, valami hihetetlen erőt adott neki. Legalább úgy érezte, amint kinyújtott karokkal a férfi felé fordult. Azután egy édes, soha nem érzett

ézés szállt a szívére, valami hatalmas földfeletti boldogság érzete... Megtántorodott... össze esett volna, ha két erős karjával fel nem fogja a másik...

... ..
— Most már nem válunk el többé, ugye édes?

— Soha!

A lépcső.

A keskeny kőlépcsőn ment, mely a hegynek
Magas és szűk, sötét utcáknak vitte.
Ruhája hófehér volt és a csipke
Körüle álmokat mesélt az estnek.
Egy-egy lámpa halk fénnel beragyogta. —
Hajóm már várt és zúgott harsonája.
Utána néztem hosszan, vágyakozva,
Dalolt bennem a csókok áriája.
Megfordult s ő is hosszan visszanezét.
Csillagok gyúltak már az éj hajában,
Ment, mint fehér virág az éjszakában.
Kezében volt sok fehér, sárga rózsza...
Mind összetépte és utánam szórta.

Mise.

Óh, vasárnap reggel szép, pogány boldogsága!
A föld visszakacag a napos, szőke égre.
Fehérruhás lányok most mennek a misére.
Kezük halkán símul könyvük kék bársonyára.

Karjaikat a fák még ölelésre tárják,
De már rekviem bűg az őszi hegedűkön.
Muzsikás lelkeket velük a múltba küldöm,
Hol régi ünnepek nagy indulói várják.

Hamar eltűntél, ünnep. Az alkonyszínű holnap
Ezüst harangjai már Angelusra szólnak,
Kihamvadnak lassan a messze boldog fények.

Csak a régi misék rágyogják át az éjet
S kis diák-lelkemen, arca rózsás és halvány,
Mosolyogva halad egy szőke, fiatal lány.

Kuthy Sándor.

Középkori király-hymnusainkról.

Irta: Herbály Gyula.

A középkori király-hymnusokról óhajtok egy pár szót szólni, az irodalom kertjének e sokáig ismeretlen virágairól. Úgy el voltak ezek temetve a középkor túlnyomólag vallásos irodalmában, mint az erdő virágai, melyekre a százados tölgyek homálya borúl. Toldi Ferenc volt az, aki kiszabadította őket e homályból, s az újabb irodalomtörténet, mely méltó

helyükre állította őket. A kódex író valószínűleg csak azért vette őket be gyűjteményébe, mert királyokról szoltak és mert volt bennük vallásos elem. Arra nem gondolt, hogy a középkori keresztyén magyarság lelki világára mily fontos adatokat nyújtanak ezek! Egy-egy könnyeseppje van eltemetve e hymnusokban a régi nagy magyar nemzetnek, miket szeretett királyai sírjára hullatott! Ez a kor az ifjúságnak, a tavasznak kora volt nemzetünk életében. A tavasz derűje s érzelmeik bensősége emelik ez énekeket arra a magaslatra, mintha a nemzet imái volnának! Három nagy nemzeti király körül csoportosúlnak: Szt.-István, Szt.-László és Mátyás körül.

Szt.-Istvánt az „Ének a szent jobb-kézhez“ c. töredék — (Sziládi A.: Régi magyar költők tára I. k. 28 l.) s az „Ének szent István királyról“ c. teljes hymnus dicsőíti. (U. o. 204. l.) Fővonásuk a szinte rajongásig menő vallásosság. Mind a két ének végtelen magasságban tünteti fel a szent királyt. Elmondhatjuk, hogy Szt.-István tisztelete a keresztyén vallással emelkedett és forrt hozzá a nemzet szívéhez.

Az ő alakja nincs átszöve a monda aranyszálaival, valami komorság, hidegség vonúl át költészetén. A magyar nép őt rendkívül magasan állónak gondolta s óvakodott levonni a maga körébe. Az a szent király áll itt előttünk, ki egy barbár világot nyert meg s térített át a keresztyén egyházba! Az a szent király, kinek erélyét az óriás munka s a sors csapásai nem törték meg, hanem megerősítették s félelemmel vegyes tisztelet övezte koronás, ősz homlokát! Nem látják már benne az erőskezű hadvezért s a szigorú bírót, ki kegyetlenül négyeltette fel legyőzött ellenfelét, csupán azt a tövis koszorús apostolt a szentek seregében, aki óvja minden bajtól, minden támadástól keresztyén egyházát, őrszi szent koronáját s keitős keresztyét.

Ilyen volt Szt.-István a magyar nép képzeletében. Hogy ez a rajz nem egyezik a történeti István királlyal, annak okát a nép folyton változó képzeletén kívül még két tényezőre vihetjük vissza. Egyik az óriás időbeli távolság, a másik egy Mátyás korabeli papnak, Temesvári Pelbártnak egyik predikációja, mely ezen éneknek forrásul szolgált. Lássuk először Pelbártot! Mi oka volt neki Szt.-Istvánt annyira dicsőíteni? Bizonyára őt Mátyás

erélyessége ejtette kétségbe, ki a leghatározottabban ellene szegült mindannyiszor a római szentszék hatalmaskodásának. Pelbárt predikációiban a hű keresztyén fejedelem mintaképét rajzolta meg s erre a célra Szt.-Istvánt választotta. Csak jámbor ájtatos vonásait domborította ki s azt tanította, hogy a fejedelem legfőbb ékesége a mély vallásosság s a föltétlen engedelmesség az isten földi helytartója iránt.

De közbejátszott az óriás távolság is. Az a csodás alak, ki széttépi nemzeti hagyományait, s rendkívüli erőfeszítéssel ujja alkotja nemzetét, mély nyomokat hagyott az utókor emlékében. Utódai már belátták reformjai üdvös voltát s minél inkább távoztak tőle, annál vonzóbbnak, kiemelkedőbbnek tünt fel alakja. Lassanként megtisztult minden földi salaktól s emberfölötti lényé emelkedett. Ezt a dicső, ezt a távol ködébe burkolt királyt magasztalja a fent említett két ének.

De térjünk át Szt.-László hymnusaira. Ő róla is két hymnus szól. Az egyik „Ének szent László királyról“ c. teljes (Régi Magyar Költők Tára I. k. 202—203 l.), a másik szintén „Ének szent László királyról“ c. töredék hymnus (u. o. 22 l.).

Gyönyörű rajzot adnak Szt.-László királyról, valósággal élénk varázsolják alakját. Előttünk áll egy daliás termetű, szép arcú férfi, ki egy rővel emelkedik mindenki fölé hadseregében. Előttünk áll a bátor lovag, ki harcait a pogányok megsemmisítésére indítja s kit már ifjúkorában elneveztek bátor Lászlónak. Előttünk áll szűz Mária választott vitéze, ki megoltalmazza s megvédi az országot minden ellenségtől.

Szent-László volt az első, aki tökéletesen össze tudta egyeztetni a keresztyéniséget a magyarsággal. Ő a keresztyén lovag s a nemzeti hős mintaképe s mint ilyen, a harcra vágyó ifjúságban rajongó lelkesedést és szeretetet keltett. Az ő megnyerő alakja könnyen belopódzott a tömeg szívébe s fenn maradt ott századokon át. A halál után sem vált elhű népétől örökre. Nagy veszedelmek idején ott hagyja korporsóját, a harcosok sorába siet s diadalra segíti őket. Sirja fölött béke idején csillag ragyog, mely az égből szállt le s reszkető fénysugarakat szór az örök emléké király sírjára! Ő volt a legnemzetibb Árpád-király, ő tudta legjobban megnyerni a magyar nép szívét!

Megemlíti az egyik költemény a váradi László szobrot, melyet 1389-ben János,

nagyvárad püspök állíttatott fel. Hatalmas, aranyozott lovas bronz-szobor volt ez a templomban felállítva. A néphit szerint Várad addig bevehetetlen volt, míg ez a szobor állott. Mikor a törökök 1660-ban bevették Váradot, elpusztították a szobrot s ágyút öntöttek belőle. A László-szobor fejét azonban megmentették s az ma a győri apátság templomában van. A nagyszerű barokk templom egy gazdagon díszítettfülkéjében magas oltáron áll a szobor fő üvegszekerényben. Világos színű bronzból van öntve, fején harci sisakkal. Az arc büszke, szabályos, a fej egy kissé hátra van vetve. Az arc szigorúságát enyhíti a szelíden leomló szakáll s enyhítik szemei, mikkel merengve néz a távolba. Az egész arcon valami szokatlan fenség ömlik el, az erővel és bátorsággal szelidség, jóság párosul. Tökéletesen azt az embert ábrázolja, melyet a költemények rajzolnak. Nem lehetetlen, sőt valószínű, hogy ennek a remekművű szobornak hatása alatt keletkeztek e költemények.

Ha figyelmesen megvizsgáljuk Szent-László alakját, rokonságot találunk közte és a hun-magyar mondabeli Csaba közt. Mind a kettőt rajongó szeretettel veszi körül népe s hűségesen követi harcaiban. Viszont ők sem válnak el népüktől haláluk után, hanem mikor veszedelem fenyegeti nemzetüket, megjelennek a harcban s győzelemre segítik őket. Valószínűleg a pogánykori emlék újul itt fel s a lelkében már keresztyén nemzet szakít a letűnt pogány korral s a nemzetvédő pogány hős tulajdonságait egy keresztyénre ruházza át.

Ez a harcban megjelenő hős közös kincs s meg-megújuló motivum a népek monda költészetében, meg van ez már a finn ugor népek ősköltészetében is. A csere-miszeknek van egy Csumbulat nevű hősük, aki egy hegy belsejében van eltemetve. Valahányszor végpusztulás fenyegeti testvéreit, állig fegyverben megjelen s megszabadítja őket. A harc után megnyílik a hegy s újra visszatér sírjába. Megvan ez a németeknél is a Barbarossa Frigyes mondájában. De a László monda tulajdonképpen csak felújítása s keresztyén talajra átültetése a Csaba mondának. Gyönyörű példa a pogány mythos és a keresztyén legenda összeolvadására.

(Folytatása következik.)

Az ősz fia.

Semmit sem látni. Árnyékos hajának
Kibontotta az éjjél sátorát.
A sarokban egy pár üszkös parázs szem
Most küldi el utolsó sóhaját.

Mintha kandalló torkán feküdnének:
A komor, füstös, bús ravatalon.
Virraszt felettük komóran a nagy csend:
Valami sötét, gyilkos hatalom.

Mintha körül falak is állanának.
Rajtuk talán szentképek, szomorúk.
S mintha valaki ülne a szobában
És imádná az alkonyi borút.

Fejét talán búsan kezére hajtja
S ott ül némán a parázsak előtt.
És nézi, ahogy azok véres teste
Lassan, feketén a sötétbe dől.

Hideg szalad a levegőn keresztül,
Benyúlt egy jeges kéz az ablakon.
S tapogatózik, befut a kályhába
És meglapúl a sötét falakon.

Azután búsan, sorban vele jönnek —
Mint már haldokló, sötét verebek —
Az utca fákról, bolond kusza táncban
Zörögve, zúgva hervadt levelek.

És aki ott ül, ahoz szállanak le,
Körül táncolják szomorú fejét.
És aki ott ül, sírva mesél nekik
Egy zokogó, egy haldokló mesét.

Az őszi s annak megroskadt fiáról,
Aki ott ül most zokogva velük.
A mezőről, mert nincsen már virágja
S a fákról, mert már nincsen levelük.

S azok a hervadt szálló levélrózsák
Magsímogatják s csókolják fejét.
És aki ott ül, sír és mesél nekik,
S'befogja könnyes szomorú szemét...

A levelek lassan, zizegve hullnak
El azután a parázsak felett.
Egy éles láng csap fel a kandallóból...
S valaki folyton sírt és könnyezett.

Büky György.

Tékozló fiú.

Irta: Nagy Ferenc.

Nyári melegség öntötte el az enyészetre hajló,
őszi tájat. A városi ember csak a melegséget
érezte s mit sem tudott azokról a gyönyörűségeiről.

gekről, melyek a komor tömegeken kívül extázisba kergetik a szabad levegőre szomjas embereket.

— Mily szép őszi idő van! — sóhajtott fel egy ily szép őszi délutánon Zoltán, aki olyan szomorú volt, mint az ősz. Arca, mint a hulló, sápadt falevél. Csak két sötét, árnyékos, mély szemében lángolt valami isteni láng. Hasonlatos ahhoz a szelid, enyhé verőfényhez, amely búcsúzóra tért vissza a perzselő nyárból a borongó őszi időbe.

Fáradt tagokkal, elmélázva haladt Zoltán a hervadt fák alatt. Ő tudta, hogy van egy más világ is a kőrengetegen kívül. Ő tudta, mert valamikor onnan szakadt el, ahol ilyenkor szép az ősz. Szép, mint egy bánatos, árva leány. Szébb, mint itt a lármás városban, ahol csak a melegséget érzi az ember. Az ifjú lelke messze-messze járt. Ott fürdött a hervadó mezők felett remegő őszi fényben... Gondolata ott járt a kis faluban, ahonnan régen útnak indult s magában elgondolkodott:

— Odahaza most egy jó öreg ember szórja a magot a földbe. A károgó varjak fekete csapata, mint gyötrő kétség repked felette. Talán én reám gondol a szegény aggódó, paraszt ember? Kizöldül-e az elhintett mag. Lengeti-e majd a szellő, enyhe, tavaszi fuvalom a dús búzatáblát. S lesz-e termése a verejtékkal megöntözött magyar televényben? Haj, mert én is voltam, két öreg cselédnek lelke, szemefénye! De alig csókolt meg a tavasz-isten parázs csókjával, alig hogy ittam az élet mámoritalából, amelytől megmámorosodott a szívem, mint a szerelmes pár a bűgő vadgalamb dalától, elvesztem én örökre!

Csodálatos, régi emlékek, elmosódott képek rajzódtak Zoltán elé. Mintha odahaza volna a fehérre meszelt földes szobában. A kis kertből szakasztana egy szál őszi rózsát. S úgy tetszett neki, bármerre ment, mintha emlékrajkok bókoltak volna előtte szüntelen. Az őszi napsúgár meleg csókját édesanyjáénak gondolta.

— Mi van velem? Mi vonz engem a régi fészekbe — szólott Zoltán. — Hisz' én már olyan messze-messze járok. S szava olyan volt, mint mikor a virágok beszélnek rejtelmes éjeken.

A múlt és jelen vívta nagy csatáját. Az egyik emlék helyébe jöttek újabb, izgatóbb, mámorosabb emlékek.

Az ősz verőfényén keresztül jött egy asszony. Csengő-bongó lépéssel jött felé.

Termete ringott, mint enyhe szellőben ringó jázmin virág. A szeme fénylett, mint harmat a kék ibolyán. S szólt az ifjú:

— Jösz te galambom, én édes szerelmem és régi ismerősöm. Valamikor, régen szerettelek. Jer csókold meg izzó homlokom.

S jöttek a mámoros, vágy terhecskégek. Azok a csókszomjas, zenehangos éjek, mikor olyan

szegény volt, mint a kitagadott, rongyos csavargó. Nem volt más tulajdona, mint a mélyen érző, jó, bohém szíve.

Úgy tünt fel Zoltán előtt e kor, mint buja virágos, madárdalos sziget, melyet elhagyott örökre e csillogó szóért: — dicsőség.

Dicsőség. E szóra megremegett egész testében, mint az ezüstös, rezgő nyárfalevél.

— Mit ér a dicsőség? Mit használ, hogy különb vagyok a többieknél, ha kopott, fakó a ruhám. Ha nincsen mit ennem, ha éhezem. Mit használ a dicsőség, ha nem jó felém egy fehérkarú asszony, aki lecsókolná lázas szememet, aki betakarná arcom illatos hajával s azt mondaná — szeretlek!

S Zoltánt elfogta a vágy. Szeretett volna vissza menni a nádfedeles, fehér, földes házba, hogy ott kedvére kisírja magát. Kivágyott a városi zajból a falu csöndjébe. Szeretett volna apja lába elé borúlni, hogy elmondhassa:

— El nem szakaszthat engem innen nagy Babylonnak fénye, mámora.

Zoltán sovány arcán könny futott végig s fájdalmas sóhaj szakadt fel kebléből. S ment, ment tovább az őszi verőfényben...

Útjára hullt a sok, sápadt levél s neki úgy tetszett, mintha aranyeső hullana rá az ifjúság tündér szigetében.

Bánatos a kertünk.

Hull a levél, rózsalevél,
Bánatos a kertünk . . .
Mégcsak alig néhány éve,
Hogy egymásra leltünk.
Hordja a szél a szirmokat
Forgolódva, messze . . .
Annyi emlék, oly sok álom
Már is elfeledve.

Boldog idő! Megáldalak.
Nem vádolok senkit.
. . . Múlt időknek sóhajtása
Körülfontva leng itt
S olykor, egy-egy ölelésre
Megreszket a lelkem.
Nagy akácánk szomorúan
Bólogat felettem.

Szívem, lelkem összeforrott
Kicsi kertünk véled.
Itt örültem, szomorkodtam.
Itt érjem a véget.
Nem halok meg itt egyedül:
Velem emlék, álom . . .
Minden fádat, virágszálad
A szívembe zárom.

Hull a levél, rózsalevél
 Bánatos a kertünk.
 Még csak alig néhány éve,
 Hogy egymásra leltünk.
 Hordja a szél a szirmokat
 Forgolódva messze...
 Annyi emlék, oly sok álom
 Már el is feledve.

Ballay Gyula.

Rónay Gyula.

Debrecen a magyar színészet Mekkája! A legműértőbb a szó legteljesebb értelmében, a legjobb közönség széles Magyarországon.

1866 ban a szerencsétlen königgrätzi ütközet után, hol annyi magyar fiú lelte halálát, elszomrodott az ország. Hozzájárult még, hogy május 24-én az egész ország termése elfagyott, bizony senkinek sem volt kedve színházba járni; az igazgatók mind megbuktak, az egész magyar színészet éhezett.

Azon az őszön nyílt meg az új debreceni színház. Az ország minden valamirevaló színésze özönlött a város által biztosított színházhoz. Ez volt az első színház Magyarországon, melyet a város saját házi kezelésével állandó színházzá tett és Debrecenben volt az első intendáns is, mert azelőtt a Nemzeti színháznak is direktora volt. De milyen intendáns volt Kiss Sándor!? Magas műveltség, finom modor, igazi grand seigneur, talpig becsületességgel párosulva, afféle európai ember, valódi schönggeist. Ilyen körülmények közt könnyű is volt jó társulatot toborozni; az igaz, hogy akkor volt temérdek jó színész. Az igazgató Szabó József, széles látkörű, tapasztalt, nagy tudású műértő, amellet kitűnő színész, olyan társulatot hozott össze, amilyen nem volt sem azelőtt, sem azután. Ott volt: Vízvári, Magyarország első komikusa, Bláháné (az úgynevezett Cip-Cip), Szabó Róza, Foltényiné, Száfi Amália, Krecsányi Sarolta, Zöldi Miklós, Foltényi, Együd István, Mándoki, Mándokiné, Gerecs, Fekter, Tanner és Rónay. Micsoda színész volt az a Rónay! Igazi római arcél, olyan hangja volt, mint a »Flügelhorn«-nak, úgy tudott zúgni, mint az orkán és harsogni, mint az ítélet. Oroszlán tudott lenni, hős volt a szó szoros értelmében, igazi művész temperamentum. A debreceniek büszkesége volt és méltán, mert ő volt korának első hősszínésze.

Nagy dolog volt, aki debreceni színész akart lenni, tudnillik, ha meghonosulhatott. Nehezen szerették meg a színészt, de ha egyszer megszerették, az aztán meg volt szeretve. Mert az idegent nem igen fogadták be, külföldinek mondták, ha nem a Basahalmán innen fűrösztöt-

ték tekenőben. De ha egyszer befogadták színésznek, az aztán elte fogytaig ott maradt, nem eresztették el soha! Ha színész nem akart lenni, vagy már nem tudott, adtak neki hivatalt; még most is él egy pár volt színész, ott vannak mind hivatalban, ha a hivatal nem zsiros is, de a jó „cívís pógárok“ meg-meg zsirozzák egy-egy disznótor alkalmával. Sohasem feledkeznek meg a komikusokról, mert nekik minden színész komikus.

A színház, melyet Skálnicki építész tervezett, még ma is egyike a legmodernebb és a tűzrendészet kívánalmainak megfelelő színházaknak. Önálló épület, pompás homlokzattal, melyet Petőfi és Csokonai szobrai ékesítenek.

Szinpadi díszletei pedig abban az időben a legszebbek voltak a kontinensen. A gothai színház festőjével csimáltatták, valódi remeke volt a szinpadi díszítésnek, néhány függöny még most is meg van belőle.

A cívisek úgy jártak a színházba, mint vasárnap a templomba. Ha Rónay a „Fekete orvost“ adta, ott volt még a „Csicsogó“ is (a legtávolabb eső külváros). Az előadás hétkor kezdődött, de már hat órakor ott ültek a gazdagabb polgárok a páholyban. Nyolc órakor aztán hozta a cseléd nekik a vacsorát és a páholyokban ettek, ittak.

Történt egyszer, hogy Rónay a „Hazatértek“ című drámában Rovatos Lázárt játszotta. Egy nagy némajelenet alatt, mikor a temetőben az úgynevezett tolvaj lámpással (az akkori időben az intrikus elmaradhatatlan kellékével) titkosan besurranva szertenézett, hogy valaki meg ne lássa, belépett a páholyba egy kis béresfiú. A vacsorát hozta. Látva, hogy milyen szép társaság van jelen, illedelmesen, stentori hangon „szerencsés jó estvét“ kívánt és mondta, hogy itt hozza a vacsorát, de a szakácsné azt izeni, hogy a káposztát nem küldhette el, mert megkozmosodott. Általános derűtség. Rónayt e hangos beszéd egy percre megzavarta, de aztán le akarván csillapítani a nevetőket, extemporizálva megszólalt:

— Mintha beszédet hallottam volna, talán a halottak beszélnek?

Mire leszól a cívís:

— Nem a' Rónay uram, ne tessék felni, a Jancsi béres szólott.

Néha nagy volt a színházban a káposztaszag, mert vasárnap az egész városban azt főztek, de azért mégis nagyszerű volt. A szinpadon igazi művészet honolt; ma már nincs káposztaszag, mert civilizálódunk, de nincs is olyan művészet sem.

Mikor az egész világ a chicagói színház katasztrófájával foglalkozott és mindenféle ötlettel akarták a színházi közönséget megnyugtatni, felmerült többek közt, hogy tűzveszély esetén valakinek megnyugtatólag kellene a közönséget figyel-

meztetni a nyugodt távozásra. Eszembe jut erről, hogy egyszer az előadás alatt a színház utcáján, az akkori Cegléd-utcán, ma Kossuth Lajos-utcán, egy ház kigyúladt. A színészek tanakodtak, hogy talán még is jó volna a közönséggel tudatni, mert hátha valaki közülök ott lakik, vagy éppen a háziúr is itt van.

Rónay vállalkozott, hogy majd ő megnyugtassa a publikumot és bejelenti az esetet. A függőnyt felhúzták, Rónay előlépett és a következő beszéddel nyugtatta meg a közönséget:

— Nagyerdemű közönség, ne tessék megijedni, de borzasztó nagy tűz van a szomszédban!

A közönség rohant kifelé, Isten őrizte, hogy emberhalál nem történt.

Kevés színész van, kit annyiszor emlegetsenek ma is, mint Rónayt, de publikum is kevés van, amely annyira a szívébe tudná zárni a művészt, mint a debreceniek.

Ujházy Ede.

A parkban.

Halk hangon sírdogálnak a szelek,
Mint eltévedt és meghökkent fiúcskák:
Fakó aranyvonal a holdszelet
S átlépte már a hervadt hegyek csúcsát
A sápadt hajnal s halkan közeleg.

Megcsobbanó híg sárban gázolok
S az őszi kertben messzenézni félek,
Elfonnyadt ajkam csendesen zokog
S érzem édes ízét tört, sűrű vérnek.
Az ágakon gyászlobogó lobog.

S egyszerre édes, lázas képeket
Látok kialvó szemmel, késő vággyal,
Hallok édes, lágy menüettek
S halk, surranó, selyembevont bokákkal
Az Élet a bús fák közt ellebeg.

Tóth Árpád.

Apák és fiúk.

Napsütötte, pirosposzsgás, nevetősszemű, elégedett falusi bácsik jöttek össze huszonötéves találkozóra, akik negyedszázaddal ezelőtt gazdászok voltak, most kivétel nélkül gazdák, vagy gazdatisztek, tehát elejétől végig ugyszólván egyforma emberek: jó barátok. És meghitt, barátságos volt a találkozó, nem olyan, mint a véletlenül egy évben érettségizett falusi kostaké a miniszteri tanácsossal, ahol mindenki kényelmetlenül érzi magát és legjobban szeretne már száz mértföldnyire jenni az „egyetlenegy régi cimborá“-tól.

Azért jöttek össze, hogy búsuljanak az idő gyors repülésének miatta. De ez nem volt igaz. Azt csak úgy mondogatták, mert így jól mulattak és mert elhozták a gyerekeket is. Nagyokat villant a szemök, mikor oda-odapillantottak a macskaasztalra, hogy aszongya: e'meg az én fiam, e'meg az én lányom az ebadtát.

Vigadtak az öregek szóval. Az a bizonyos huszonöt esztendő sokszor szóba került és azt a bizonyos huszonöt esztendőt nehezen sajnálták. Csak úgy a levegőben volt az, hogy néha-néha fölsóhajtának; tokások és egy kicsit potrohosak is voltak (tisztesség nem esik szólván); hanyatt-homlok menekült a keserűség tőlük és jól tette, mert itt, ezek között a jó, becsületes falusiak között ugyan mi keresni valója is lett volna.

A macskaasztalnál, az „édes gyönyörűségeim“ gyermek körében makacskodott a némaság. Öcsémuraimék, meg hugáim csak úgy illedelmesen szólottak egyet-kettőt, különben pedig hallgattak nagyokat és valami csendes, halálos unalom szállotta meg a lelköket. Idegenek voltak egymásnak és idegenek voltak a múltó öregek közt.

A cigány valami régi, tüzes, talpalávaló gazdaszcsárdást kezdett játszani. Nosza felkerekedtek az öregek is nagy begyesen és hajrá! egyik a másiknak a feleségével:

— Kedves, aranyos naccságos asszonyom. Csak egy lassút... A vén huszárral...

Az asszonyok szabadkoztak, hogy így öregek, meg így hosszúruhásak a lányaik és aztán csak elmentek egy fordulóra, jártak lassút, jártak frisset, mert abba sem hal bele az ember.

A fiatalok is ráfanyalodtak:

— Szabad kérnem.

Az mondták rá a kisasszonyok:

— Csak ne nagyon gyorsan. Jaj, csak bosztont, ha lehet.

Hát hiszen, ami a topogást illeti, az volt, mert régmódisan jártak az öregek, de nem apókák tánca volt ám azért, hogy öregek jártak, mert úgy megforogtak, úgy el-elcifráltak, ahogy mostanában nem igen látni már. Vad falusi tánc volt, parasztos és nehéz, ormótlan mordulatokkal talántán a túlságig eléktelenített ugrándozás, de mulatság a teremburáját! Hét országra szóló!

No igen és a fiatalok is tempóztak közben. Lengén, finoman és hasonlíthatatlanul szebben, ügyesebben lejtettek, mint apáik, közben pedig az járt eszökben, hogy most táncolnak, ügyel-

tek a mozdulataikra, lihegtek, pihegtek és csakhamar abbahagyták az ügyet. Azt hitték, különösen a lányok bizonykodtak retteneteskép, hogy most ők nagyon jól mulattak és mulatnak, tulajdonképpen pedig fáradtak voltak, kissé roskadoztak s miközben szólták-szapulták és nevettek az öregjeiket, valami nagy irígység fogta el a lelküket lassan, észrevétlenül anélkül, hogy tudták volna: mi az, amit éreznek.

Az öregek még járták a frisset fáradhatatlanul. Az asszonyoknak megköszönték a táncot és most már magukban aprózták duhajmódra, fiatalos hével.

Az a fiú, aki legnagyobbakat hallgatott és legálmosabb volt, szomorúan nézte őket. Tizenyolc éves volt: fiatal gyermek, fiatalsága teljes tudatában, az élet, a diadal nagyobb jogával, mint sírfelé hajló apái. Ahogy ott ült ziháló mellett, álmosan, fáradtan, mélységesen megalázva lehajtotta a fejét. A város fia volt, a jövő birtokosa és mégis... ezek, akikre a halálítélet megmásíthatatlanul ki van mondva, az öregek, a tegnapi fiai frissek, fiatalos kedvvel járva a boldogját, nem gondolnak a sírral, vagy ha igen, hát nem törődnek vele. Mélyen, mélyen alattok érezte magát.

Haza ment aludni. Azok ott maradtak és fenn mulattak hajnalig. És mikor másnap reggel még egyszer összejöttek búcsuzni fiatalok, öregek, az öregje gavalléros, fiatalos, friss volt, a fiatalja meg álomittas, törődött, levert. És amikor sorba kezelt az apja cimboráival a fiú, arra gondolt, hogy ő két napig betegje lesz a tegnapi ricsajnak, ezek meg még ma csóvázni fognak a holnapi takarásra, meg azon búsult, amint rajzoltak előtte ezek a szép szál falusi urak, hogy milyen kár ezért a hatalmas, erős életvidám matériáért, hogy nyomorúttul pusztul, sorvad fattyúbbnál fattyúbb hajításokba, hogy olyan könnyen megadja magát s szédül bele bután, önfelédten a küzdelmes, füstös, erkölcstelen hajrá taposó malmába s lesz sáppadt, senyvedt, városi lótotfutó penészemberiség, amilyen ő és eleve megfáradt, életunt, tizennyolcéves, mellette baktató szomorú szenvedő társai valamennyien.

Karácsony Sándor.

Álmok órája.

A rózsák nyílnak, illatoznak.
Szívemben is új vágyak kelnek.
Bolondos, furcsa, bús szerelmek
Sápadt emléki inceselegve
Szállnak felém és rám nevetnek.

Hiába küldöm, — itt maradnak.
Álmot húllatnak a szívemre.
Húll, húll a harmat rózsacseppje
S én álmodom a fehér lányról
Sokáig... hosszan... önfelédve...

Az el nem csókolt csókok üdvén
Meg-meg remeg vértelen ajkam
S hívom, idézem száz alakban
A vágyat: amit elvesztettem,
A lányt: akit már elsirattam.

És lassan, lassan mind kigyúlnak
szívemben a kis rózsaelángok.
És lassan mindent megbocsátok,
És lassan mindig gyönyörűbbnek
Találom ezt a bús világot.

Csitt, csitt azért, — csak halkán, csendbe.
Ne támadjon zaj, semmi lárma.
Ez a boldogság éjszakája,
Ez a békesség áldott csendje,
Ez itt most az — álmok órája.

A Szép jegyese.

Engemet tegnap eljegyzett a Szép.
Virágosan jött, bokkrétásan,
Mint egy keleti dús királyfi,
Akit csak a mesékben láttam.

És jött nyomán a szürke bánat,
Inség, nyomor és jajgató kín,
S megejtettek hitető szókkal
Az én pogány parancsolóim.

Azóta átkos-szép az éltem:
Koldúsizsákos, napsütéses;
Nincs egyebem, csak egy-két álmom,
De az új és gyönyörűség.

És van egy-két íratlan nótám,
Egy vétkes, bűnös ifjúságom;
Egy asszonyom: a fiatal Szép:
Kárhoztatóm és megváltásom.

Titokszülő, zajfojtó estén
Neki hozsánnáz most az ajkam;
Még sírni sem sírhatok szépen:
Csak ha a lelkem néki adtam.

Zsarnok, kegyetlen, gőgös asszony
Ez az én új, ifjú szerelmem,
De nekem mégis istennőm most,
Jaj, mert halálig megszerettem.

Imádságom most néki mondom,
Most ő a szívem megváltója,
Most én vagyok az Eldorádók
Legboldogabb álomlakója.

Györék József.

A százszínselyem keszkenő.

A púpos, nyomorék kis Veron ott settenkedett a Varga Gyuri gazda kapujánál. Gyuri, a gazda fia, négy-öttestendős gyerek, az udvaron ugrált a hóban; meglátta, rákiáltott.

— Mécc innen, te бүdös!

Veron nem mozdult, inkább integetett neki.

A gyerek a kezében kis ostort tartott. Kiment és végig vágott vele a nyomorék lányon

— Coki! — mondta s jól tudta, hogy neki szabad. Az anyja is megpofozta, megrugdosta a Veront, mikor ez a multkor itt volt, hogy az apját elhijja az öreganyámhoz.

Veron egy szép fagyos almát mutatott.

A fiú megcsendesedett, mint a vicsorgó eb, ha koncot sejt.

— Hun az apád? — kérdezte a lány.

A fiu kitalálta, hogy ez az alma ára. Gondolkodóba esett, azután visszaleskelt a konyhaajtó fele.

— Nekem adod?

— Noked.

— Hátrul van a színbe.

Odakapott a lány kezéhez, hogy kicsikarja belőle most már jogos tulajdonát. De az nem adta

— Hát az anyád?

— Bent a nagyházba. Accide mán na!

Odaadta. A gyerek megforgatta az almát, beleharapott s elfelejtkezett mindenről. Elkezdett féllábon táncolni s piros orrát szípoogatva csámcsogott.

— Megyek má Julcsa nénémék! — mondta a nyomorék lány és elkacsázott be a második szomszéd kapuján. Nem ment be a házba, hanem végig sietett az udvaron, le a kerten s a kerítésen túl visszafordult, úgy jött fel a kert felől a Varga Gyuri gazda portájára, a hátulsó színbe.

Sok, sok ravaszságra megtanította már őt a púpos háta, meg a csonka görbe, munkára nem való jobb keze. Az ő eszén nem könnyen járt túl senki s olyan pofonokat nem akar kapni többet, mint a múlt héten. Varga Gyuri gazdának az édes anyja küldi őt az édes fiához izennel. De a menyével cudarul van, hát ez nem szíveli, hogy az ember hazajárjon az anyjához; a rosszat hallgatni.

A törpe lány belopakodott a színbe. Varga

Gyuri nagyban faragott valami tőkét, csak akkor vette észre, mikor már előtte is állott a lány.

— Mi kell? — förmedt rá.

— Azt izente nénémasszony, — szólt a lány babrálva — aszonta, hogy: Veron, erigy el a fiamhoz, mondd meg neki, vagy jön el valaha, vagy s, de most gyűjjon el, mert nagy dógot akarok neki mondani. Nagy dógot.

Az ember hallgatott, beleköpött a tenyerébe, felemelte a fejszét s tovább vágta a tőkét; valami gerenda, vagy szántalp lesz abból.

Munka közben odavetette:

— Mondd meg, hogy elmegyek.

A lány egyet se szólt, megfordult, eltűnt. Varga Gyuri gazda tovább végezte a dolgát. Csakugyan szántalp lesz a gerendájából.

Egy óra mulva letette a fejszét, leverte magáról a port, felvette a ködmönét s elindult. Be se szólt a házba, kiment az utcára, be a faluba.

A templom fatornya mellett betért egy kis házhoz, az az ő szülei telke. Innen nőtt ő ki, ebből a kis fecskéfészekből, nagyokat faló gólyának, nagy gazda lány urának, vakmerő, mindenbe belefogó, vállalkozó gazdának. Innen a harag oka a felesége, meg az anyja közt.

A madzagkilincset megrántotta, bement. A szoba sötét volt, dohos, az ablakok homokkal betömködve, papirossal beraggatva, a rozoga pléhtűzhely füstölt s ordító hideg volt bent.

Az ember rögtön odanézett az ágyra, ahol piszkos dunnák közt feküdt az anyja, kiszáradva, sápadtan, elaszva. Ahogy a fiát meglátta, rájött a köhögés és csak jó idő mulva nyúgodott meg tőle.

— Üjj le, — mondta vékony, beteg hangon.

Az erőteljes, pirosképű ember megzavarodva állott.

— Hajaj, — sóhajtott s legyintett hozzá.

Az asszony felemelte száraz, gyenge ujjait s bágyadtan intett.

— Má' mindegy. Üjj le.

Valaki széket tett mögé, aztán mindjárt ajtó nyílt s a valaki nesztelenül kiment. Veron volt.

— Mit tehetek kendnek, édes anyám?

— Te? ... Semmit. — s megrándult az öregasszony kékes ajka. — Maj csak elmegyek mán magam is.

Sokáig némán voltak. Az öreg asszony ujra köhögött. A fia csüggedten bámult maga elé.

Végre megszólalt az anya.

— Hallom, hogy — hogy a Tószeget akarod kiarendálni.

Az ember oldalra billentette a fejét s megmozdult. Megkönnyebbült, hogy ilyen közömbös dologra került a szó.

— Szerettem vóna.

— Hát osztán?

— Nem adják.

— Nem ?!

— Nem.

— A kutya, a kutya! — rikácsolta a vén asszony váratlanul s köhögésbe fúlt a szava.

A férfi meglepetve bámúlt rá az anyjára.

— Minek adná, — mondta, szinte azért, hogy az anyját ingerelje, — ha nem tetszik néki az ábrázatom. Ő úr, Gencsy, nyócvan esztendeje földesúr! Én meg csak egy rossz paraszt vagyok, Varga Gyuri.

— Kutya, kutya! — sipított az asszony hangja, — cudar, jaj a cudar kutya.

— Kicsoda ?

— Az a vén dög. Az. Hogy sillyedjen el. Az Isten rogyassza rá az eget. Jaj a kutya.

— Ki parancsol benne neki, adja, ne adja? — morogta a férfi.

— Ki? Én, én! Én a kutyának. Én! — és felemelkedett az ágyából a roskadt asszony, mint egy megelevenedett átok.

— Nem kellesz neki? Nem? De én kellettem! Én kellettem! Mi? He? Te csúf vagy, utál, utál! De én kellettem! A vén dög. A vén kutya. Rám vót gusztussa. Belémharapott. De te nem kellesz neki. Az anyja kellett! A fia nem kell! A tulajdon fia! Vén dög, vén dög!

A férfi felugrott és kidagadt erekkel meredt rá ordított rá az anyjára.

— Mit beszél kend? Kiről beszél kend?

— Gencsyről, a vén Gencsyről, a földesúrról, hehe, az apádról, az apádról. A vén dögről.

Az ember megtántorodott, a nyelve a szájpadlásához ragadt. A szíve úgy verte, döngette a mellét, mint a kalló pummogása.

Csönd volt soká.

A férfi végre leült, leroskadt, levágta magát a székre s tompán elmeredve hallgatott.

Az öreg asszony sírt. Aztán lassan, töredezőve mondott egy-egy szót.

— Szép vótam. Megáhitott. Utánam járt. Az egész falu asszonyát szerette... Egy selyemkendőt ígért, egy százszinselyem kendőt! ... — és még most is megcsillogott a némben, a gyöngye asszonyi állat szeme, fakó, lályogos, vizes öreg szeme.

— MÉR nem mondta ezt édesanyám régen?

A anya legyintett.

— Szemérmes vótam én édes fiam mindig.

Hallgattak, kínosan, keservesen.

A férfi felütötte a fejét.

— Kapott? Mit kapott akkor, azért, édes anyám?

— Mit? Semmit. Akkor is kutya vót. Hazug. Selyemkendőt ígért, egy százszinselyem keszkenőt; az járta akkor nagyba. Azt se adta meg. Ígérte, nem adta.

— Bizonyos ez? Igaz ez?

— Láttad valaha? Láttad rajtam valaha? Hova tettem vóna? Kétszer kértem a cudartól, ígérte, nem adta. Pedig tudja, hogy jártam. Tudja. Azóta nem állhatott. Itthon se vót akkor az uram, félesztendeig vót a beregi erdőn. Alig tudtam lehazudni a bajt... Tudta a vén nyavalya, de nem is nézett azóta a szemembe... Harmadikszor is szóltam neki rólad. Mikor az eskolát kijártad, osztán, hogy olyan jó fejed vót, aszonta a rektor, kollégiumba kell vinni. Aszonta csak be kell vinni, csakhogy eccer füzessenek érted, a többiről nem kell gondolni. Azt aggya a püspök. De eccer füzetni kell. Bementem a vén Gencsyhez, Megmontam neki, füzesse ki azt az egypár kis pengőt, oszt álgya meg az isten. Sose mondom meg a fiannak, mi hogy vót. Nem tötte meg. A kutya. Nem tötte meg. Nem a. Nem vót szíve. Aszonta. Ha paraszt, legyék paraszt. De megmontam neki: Tudja meg az úr, montam, tudja meg az úr, evvel nincs vége. Lesz még embernyi ember az én gyerekem. Terem még fütykös az erdőn!

Az ember felugrott, nagyot dobbantott és az öklével belesujtott a semmibe. Bikát levágó sújtással a levegőbe. Nagyot fújt mint a dühödött bivaly.

— Menj el hozzá, menj el a kutyához. Mondd meg, azt izentem, hogy a Tószeget neked adja, én izenem! Én izenem! Innen a halálos ágyamról izenem. Pozdorjának se maradjon a csontja, ha meg nem teszi. Azt izenem!

A hangja hörgött, berekedt, a szeme kidülledt a keze iszonyatosan reszketett. A halálgöröcsnél is jobban reszketett. Egy élet, hosszú, nyomorúlt, cudar, tehetetlen élet dühe rázta.

Az ember felcsapta a kalapját s kiment. Ott hagyta az anyját, önkívületben, köhögésbe, őrjöngésbe fulva.

Végigrohant az utcán, haza.

Otthon a felesége dülva-fúlva fogadta. Már tudta, hol járt, a gyerek, a szájas, gonoszmájú gyerek kifecsegte, hogy itt vót a Veron. Mint egy felpaprikázott sárkány csatorászott az urára, mikor az belépett.

— Na, mán nem állotta! Mán haza kellett, az anyja szoknyája mellé kellett mán szagolni...

— Csend! — ordította az ember, hogy megrezgett az ablaktábla s az asszonyba belefagyott a szó. — Hallgass, mert szétgázolnak! Az anyám hóttbetegen fekszik. Mire hazajövök, itt ne tanáljalak. Ételt vigyél neki, meleg ételt. Levest. Úgy legyen, vagy kitapodlak. Cafat. Ronda paraszt. Rongy.

Az asszony csaknem elájult. De ahogy belezett az ura szemébe, őrült láng lobogott abban s ő összecsucoklott, megjuhászodott, mint a gyerek a nagy-erős akarat előtt. Kifordult a konyhába s ész nélkül állott meg. Sírva fakadt, aztán borzongó, hideglelés háttal fogott hozzá, hogy teljesítse a parancsot.

Nemsokára tetőtől talpig felöltözve, vásárnapló ruhában jött ki az ura a szobából. Még a bojtos tajtékpipa is ott volt a zsebében.

Egy pillantást vetett az asszonyra, amelyben olvadt tűz, kohónak tüze égett, perzselt. S elment.

Egyenesen a kúriába. A Gencsy-kúriába.

— Hol van az úr, tekintetes Gencsy Pál úr? — kérdezte nagy erős hangon.

— Bent a fekete szobában.

Kopogtatás nélkül nyitott be.

Az öreg, nyolcvanesztendő aggastyán megvászott, régi magyar ruhájában, pipázva ült egy karosszéken. Egykedvűen nézett a bejövőre, aki kurtán köszönt s megállott előtte.

— Mit akarsz? — szólott rá közönyösen.

— Izenetet hoztam.

— Jól van...

A paraszt hallgatott, csak a szemében nyújtogatta karmát, lángos szárnyát a belső tűz.

Az öreg némes, a hajdani kis oligarcha, az ezerszüzes volt szolgabíró, aki már testámentumba tette nagy dicsőségét, a káptalannál őrizteti, hogy ezer szűzet rontott meg, lassan türelmetlenné lett s ráförmedt rekedt, borleráspolyozta hangján:

— Kivele hát.

A paraszt tovább hallgatott.

— No. Mit akarsz?

— Izenetet hoztam.

— Kitül?

— Az anyámtul!

Az aggastyán rávetette a szemét. A vörös szemhéjak alól megcsillanva vetődtek elő az éles, szúrós barna szemek.

— Hátosztán?

— Azt izeni az anyám, hogy Gencsy Pál úr máma] bérbe adja, bérbe adja Varga Gyurinak a Tószéget!

— Ugy? Hm. — S az öreg úr megtömkölte a fekete mutató ujjával a pipát, a tüzes hamút. — Hát tisztelem az anyádat jófiam, de későn tanált izenni. Kár, hogy meg nem montad neki, amit tennap hallottál tőlem. A Tószéget mán odaigértem a Samunak, a Svarcz Samunak.

— Nem addig a'! — ordított fel az ember s az öklével iszonyatosat vágott az asztalra, úgy hogy az végigrepedt; végighasadt a vastag tölgyfadeszka. — Előbb ígért az úr az anyámnak. Azt se tartotta meg. Hát ezt se fogja?

Egy vén hajdú ijedten nyitotta be az ajtót. Az ősz földesúr intett neki, hogy menjen dolgára.

Ő pedig ott ült nyugodtan a helyén. Még egy arcizma se mozdult meg; nézte a hatalmas parasztot, meg pipáját, felváltva.

— Osztán mit ígértem én az anyádnak? — kérdezte gúnyosan, komolyan.

— Egy százszinselyem keszkenőt! — sziszegte, hörögte a paraszt.

Az öreg gondolkozott.

— Oszt nem adtam vóna meg?

— Nem látta azt senki az anyámon.

A pátriárcha elsimította a bajuszát és gondolkozott. Végre megszólalt:

— Egye meg a fene. Még a nagy körtefa alatt, a malomkőasztalnál adtam a vén Samunak rá 17 forintot, meg ötven krajcárt Hát persze. Az istennyila a svindlérbe. Ma se hozta el. Kétszer is ráordítottam pedig. Ennek a nagyapja vót. Ennek a Samunak.

Az ág nagyúr csóválta a fejét.

— Hm, hm. Hát hogy nem kapta meg az anyád? Hm. Az más. Hát persze, az más... Hát akkor igazad van, fiam! Jó van no. Hát a Samu nem kapja meg a Tószéget. Ha megadod azt a bért, amit ő ígért, ha megadod, legyen a tied. No, megadod?

A paraszttal egyet fordult a világ. Szédült. Gondolta, most a szemeközé vágja a vén gazembernek az egészet. De aztán rögtön felülkerekedett benne az anyja vére. A parasztvér. A belenevelt, erősre hízott parasztvér s vérbegyült szemmel morogta:

— Meg. MÉR ne adnám.

— Noj'sz akkor rendben van. Beszélj az ispánnal. Csináljatok frást.

És az öreg a cigánykovács fabrikálta rézdrót piszkálóval megbökölte a pipa hamvát.

A paraszt meg sarkon fordult s bizonytalan lépésekkel kitámolygott az ajtón.

Móricz Zsigmond.

Akkordok.

... És lehúll lassan a rezgőnyárfa lombja ...

Bágyadt, puha csókot csókol homlokomra

A hervadó ősz fáradt napsugára.

(Búcsúznak, hisz megyünk mi nem sokára.)

És végig símogat szerelmesen, lágyan,

Mint valami gyöngéd asszony kezek ...

Beteg csókjától úgy megremegek.

* * *

Elhúllott a levél ... kopasz már a róna ...

Csókold bele lelked egy észvesztő csókba

Haldokló szép asszony! Azután — aludjunk.

Koós Elemér.

Poros papirosok.¹

Rovatvezető: Roncsik Jenő.

Muszkaország ismertetése.

Oroszország kiterjedése akkora, hogy egy és ugyanazon időben egyik felén tél van, a másik felén nyár. Egyik részében jegesmedvéket kerget

¹ E cím alatt állandó rovatot nyitunk lapunkban a főiskolai anyakönyvtár kiadatlan kézíratai közül. A fentebbi cikk Lugossy főiskolai professzor és könyvtáros kézírataiból való, melyet a szabadságharc idejében írt össze. Nagy része nyomdafestéket nem láthat, mert itt-ott nem elég keztyűs kézzel bánik a Habsburg dinasztiaival. Hogy ő írta-e vagy más ama pasquillokat, az még nincs eldöntve.

a törpe szamojéd, másik részében párdacokat nyilaz a kutyafejű tatár. Egyik részében kutyákon járnak az emberek, a másikban tevéken. Egyik részében azért nem terem semmi, mert meleg van, a másik részében pedig azért nem, mert hideg van.

Oroszország ázsiai részében három napig kell az embernek utazni, míg egy embert talál; az is medve inkább, mint ember.

Oroszország népei kerek számban száz féle nyelven beszélnek, ide nem számítva azokat, kik csupán ugatással és rőfögéssel szoktak egymásközt conversálni.

Nagyobb része a muszka alattvalóknak még abban az állapotban van, melyben volt az első ember, mikor felfödözte, hogy nem divat négykézláb járni.

Ha meghalljuk azt, hogy Lapponiában a halzsírt itce számra isszák s a szarvas-faggyút kenyér nélkül eszik, mindjárt gondolni fogjuk, hogy ott a szakácmesterség nincs nagy tökéletességre víve.

Ami a tudományokat illeti, muszkanyelven nem is számlálnak tovább ötnél; aki ennél többet akar mondani, az a hajaszálaira, a csillagokra vagy a porszemekre kénytelen mutatni, hogy a sokat kifejezze.

A muszka algebra és mathesis csupán a kancsuka-ütések leszámításában nyilvánul.

A physikát is nagyra vitték. Szibériában minden ember bundát visel, Krimiában pedig minden ember tetőtől talpig mezítláb jár.

Ami a chemiát illeti, annyi bizonyos, hogy ők is tudnak krumpliból pálinkát főzni.

Hanem a szép-művészet erősen gyöngé oldaluk. Még külszországba is járnak ki közülök idegen színpadokon szereplendő művészek, kiket a gonosz világ medvetáncolatatóknak nevez.

Egyedül a festészet nincs náluk tökéletesen kifejlődve. De nem is lehet. Ki tudna ott valakit portretirozni, hol az emberek sohase mosdanak, hogy képök meg ne fázzék s ki találna magának festői ideált, hol a nőknek is szakálla, bajusza nő és mikor teljes ornátusban vannak felöltözve, csak az orruk hegye látszik ki, az is bekormozva.

Van ez országban egy millió nemes ember, fél millió pap, a többi mind paraszt. — Boldog ország!

A parasztnak nemcsak a földje nem a magáé, de még a háza sem.

Ha valaki egy parasztot hátba ver, a világerő sem szabad annak a parasztnak a hátbaverésért panaszt emelni, hanem el kell menni a földesúrhoz s bejelenteni, hogy egy idegen ember erőszakos foglalást tett a földes úr jogában s a földes úr perli meg helyette a verekedőt s amit a verekedő fizet, az a földes úré.

Ha a földesurat exequálni akarják, épen úgy likvidálhat száz parasztot, mint száz birkát.

Az orosz nemes ember nem lesz katona, nem is arra való. A paraszt sem arra való, épen azért csak hús esztendeig kell katonáskodni, hogy bele tanuljon. A tíz esztendő katona csak rekruta.

Oroszországban van ugyan pénz, de az kell a nemes embereknek, meg a cárnak; a parasztja cserébe vásárol, meg lop egymástól. Ez ott a kereskedelmi systema.

Csinálnak ott caviart is, meg kecske turót is; a nyusztot és murmutért is igen szépen meg tudják nyúzni.

Boris terem Oroszországban, de azt nem szokás meginni. Abból csinálják a vitriolt.

Az Ural-hegyben van tömérdek bánya, mik iszonyú mennyiségben produkálják az arzénikumot, bűdös követ, mások ezüstöt és más nemes érceket.

Kamcsatkában vasból verik a pénzeket, még a tallérokat is. E végett egy tallérnak akkora a terjedelme, mint egy trancsér-tál s annak megtehető a pondus specificuma. Ha az ember ötven forintot akar készpénzben magánál hordani, szekeret kell fogadnia.

Ujságok nem teremnek Oroszországban; külföldről sem szabad egyet sem bevinni, mióta a „Jelenkor“ megszűnt.

Muszkaországban még a professorok is katonák s katonai rangfokozatok különböztetik meg őket egymástól. Ezért van ott annyi katona.

Még 1837-ben nem volt több könyv Muszkaországban, mint 987, azt sem olvasta senki.

Láttuk Oroszország fizikumát, lássuk politikumát.

Hajdan a cár ukázai így kezdődtek: a bojárok véleménye és a cár parancsolatja. A „bojárok véleménye“ egy darab idő óta elmaradt s most már csak a „cár parancsolatja“ jó kérdésbe.

A cárnak nem szabad más ország koronáját elfogadni, hanem valamely országot koronástúl, mindenestül elfoglalni: igen.

Az ország ügyeit végzi a státus tanács, a senatus és a szent synodus.

Miniszterium ott is van, de nincs kitéve a megbuktatásnak. A cár ugyan megpálcázhatja őket, de egyéb felelősséggel nem is tartoznak senkinek.

Legjobb dolga van a Justitz-ministernek. Az egész nap egyebet sem tesz, mint csapatja azokat, akiknek pörük van egymással.

Az elnök titulusa ott: Ispravnik. Szép név.

Ami a finanzwesent illeti, a hivatalnokok fizetése igen kicsiny, hanem lopni igen sokat szabad nekik.

Muszkaországnak is van státusadóssága valami 1300 millió. Sohase fogja kifizetni.

Serege ugyan sok van, de az olyan más ország seregeihez képest, mint a rézpénz az ezüst-höz. Egy huszárt ötven kozákra lehet felváltani.

Hajóhada is van Oroszországnak a Caspiumi tengeren s ott, minthogy maga van és nem mehet ki, igen hatalmas.

Egyébiránt rövid időn belül vagy ő jön ide, vagy mi megyünk oda s akkor majd jobban megismerkedünk vele.

Tüzek találkoznak.

Hajnali homályban két kéz találkozik,
Piros takarónkra ráncot ró egy rém,
Ködös ablakokon megtörve tántorog,
Míg magukhoz csalják a fehér vánkösök
S pazar pompát hint ránk a reggeli fény.

Hajunk összekuszált, ajkunk csóktól véres,
Szemünk szent tüzekben fénylik, felragyog,
Karunk öleléstől kifáradva pihen,
Vérünk lassú cseppje dobban két szép szívben...
— S kacagnak a bűnös, bukott angyalok.

Piros takarónkba takarjuk az arcunk,
Szemünk újra csillog, szánk szomjúhozik,
Két ajak egybeforr; két test, tüzel, izzad,
Tündérkórus dalol, varázsdallam ringat...
A nap a felhőkben fázva bujdosik.

Branyiczky Dezső.

Hamu.

Hagyjatok, míg a szivarom ég,
Hagyjatok egy percre pihenni.
Másnak van sok napja nyugodt.
Nekem csak ennyi, csak ennyi.

Amíg selymesen körülölel
Szivarom füstje: az álmok
Eljönnek újra s egy óra után
Húzó robotban a jármot.

A selymes puha füstkarikák
Tűnek, akár csak az álmok.
Ami megmarad: az szürke hamu.
Az álom, a füst ilyen álmok...

Hagyjatok hát, hadd égjen a tűz,
Hagyjatok álmodni, pihenni.
Egyebem nincs, pár füstkarikám...
Csak ennyi, csak ennyi.

Dutka Ákos.

Versek.

Irta: Szombati Szabó István.

Dal.¹

Thomas Moore után angolból.
Mary! Míg hűnek hittelek:
E hitnek boldogsága várt.
S most gyászolom, kit úgy szerettem...
Szép volt az álom és csalárd.

¹ A Csokonai-kör 1908. évi pályázatán 6 aranyas Casinói-díjjal jutalmazott műfordítás.

Még nem szerettek úgy a földön,
Mint én téged én szerettelek.
S nem csaltak úgy meg soha senkit,
Ahogy te csaltál éngemet.

Isten veled! Még gondolok rád.
A szívem fáj. Vérzik. Sajog.
A mosolyodban éltem eddig
S most nála nélkül meghalok.

Isten veled. Síromba hordom
Keserves, bús emlékedet.
A boldogságom összetörted...
Szívem meghalt... Isten veled!

Sonett.¹

Th. Hood után angolból

Ámor! Csodás nagy szerelemmel
Im lábadoz borúl rabod.
S e hódolatban büszke lettem:
Tiéd vagyok! Tiéd vagyok!

Ámor! Te szép szobor, te égi,
Gyönyörbe fullasztó, fehér.
Szobrod követ csókolni lágyan
Minden dicsőséggel felér.

Bocsáss a lábaidhoz engem.
A szégyentől hagyj megpihennem...
Az éghez úgy leszek közel.

Meghódolásom felfelé hajt
Es szállva lelkem ég felé, majd
A mennybe ér. Istent ölel!

Szeretlek én.²

— Thomas Hood. —

Szeretlek én! Szeretlek én!

Ez minden, amit mondhatok.
Te vagy tündére álmainnak
Es nappal rólad álmodok.
Neved visszhangja reng szívemben,
Midőn imáimat kizengem...
Ez minden, amit mondhatok:
Szeretlek én. Szeretlek én.

Szeretlek én! Szeretlek én!

Ajkam szünetlen ezt susogja.
A legszebb dal ha két szívemben,
Halkan, szeliden ezt dobogja.
Szemem kivallja. Szám beszél,
Vidámok, ifjak közt meséli.
S ezer lány csábítgatna bár:
Szeretlek én. Szeretlek én.

¹ A Csokonai-kör 1908. évi pályázatán 6 aranyas Casinói-díjjal jutalmazott műfordítás.

² A Csokonai-kör 1908. évi pályázatán a 8 aranyas Casinói-díjjal jutalmazott műfordítás.

Szeretlek én! Szeretlek én!

Sötét, tüzes tekinteted
Lantom szivéből csal csodás
Bűbajos, zengő rímeket.
Ó vágyam vágya! Légy enyém hát!
Emelj a földiség ködén át!
S bár sújtson gyászos végzeted:
Szeretlek én... Szeretlek én...

Bíró Zoltán.

† 1909 szept. 12.

Most van, most van a hullás idő. Most hullnak a virágok és gyümölcsök. Most hullanak a csillagok az égről. S ha megkérded az ősz hullásukért: panasz szavadra könnyedén felel meg s az eljövő tavasszal megvigasztal.

De nincs reá, nem jön válasz sehonnan a feltépdessett szivekből szállt panaszra és nem tudjuk: miért hulltál te is le fonnyadt levéllel és megérett gyümölcscsel s helyök megunt, lehulló csillagokkal?

Hiszen te rád még nem jött el az érés! Hiszen mögötted nem ősz volt... még tavasz volt...

Jaj, jaj! Konognak vészharangok, fakadnak feltörő sirámok és mind azt mondják: Űgy volt... Nem ősz — tavasz volt.

Ó, ép e „volt“ fáj a mi szívünknek. De ki tudná kérdőre vonni azt, kivel soha még nem beszélhetett? S ki merne átkos perre szállni avval, kinek hatalma ég és föld között a bölcsőtől koporsóig kíséri.

Pedig jó voltál. Volt szíved. Szeretted. S ez elég ok lett volna rá, hogy élj! Szeretni úgy szülőt, testvért, rokont, munkát, barátot, mindent mindenkben, ahogy te tudtál, mennyi ember nem tud!? És aki úgy tud, ó! milyen kevés az! S reád nem hullt hosszú élet virága! „Könnyen szakad meg szíve fölmilének s filiszter varjak száz évig is élnek!“ Huszonkét év. Ó, milyen rövid. És e rövid is ó, mily szép vala! De most ki tudná mindazt elbeszélni, ami benned szép, jó volt és erő volt! Szép volt és jó volt! Egész életed: szeretet, jóság, munkásság, szerénység. De érdemekről nem beszélhetünk most. Megáll a nyelvünk és szánk nem dicsekszik. Csak a szívünk, a szívünk beszél! A sok virág, a sok könny és a sok szív gyorsult tempójú dobogása jelzi, mutatja, hogy kinek kinek mi voltál, mit értél, mit szeretted s kik szerettek!

De ennek mindnek, mindnek vége most! Kérdőre vonunk nencs kit s nem szabad. Az életünk kérdés, talány, vagy álm, egy lépés a bölcsőtől koporsóig. S e lépésben is mennyi fájdalom, mily sok remény — és mily szörnyű csalódás. Magunk királyok vagyunk itt, királyok, a teremtés

koldús királyai, de van felettünk egy nagyobb király, egy zord, hatalmas, csontkezü, szívetlen, aki fejünkre rakja koszorúkat! És elnémulunk, mert halotti disz az!...

Ó, mennyi cél és mennyi tetterő, ó mennyi vágy és mennyi szép reménység, ó mennyi minden, jó minden, szép minden lett itt tevéled a halál tizedje!

Csak célok, vágyak pitvaráig értél. Sejtelmes jövő első küszöbén találkoztál a csontkezü Halállal, aki kemény öklével sírba vert!

De búcsúzzunk! A búcsú hátra van még. A föld önző, a sir kítátja száját és várja már az áldozatra váltat. Ellop mi tőlünk s eltitkol, befed. Hűvös testével féltőn eltakar. Erős karjával keblére ölel első s utolsó jó anyád: a föld! De bár többé nem láthatunk mi téged, te látni fogsz és lásd meg majd: amott egy várat védő tábor mint csatázik az Alma Máter százados fokán. Jaj, ott a harc, melynek vezére voltál, örökre folyini fog még új vezérrel, ki hulló fegyvered kezébe kapja. De ott, ahol a katonák csatáznak, vezért talál mindig előbb a vég s azt éri zord csapással a Halál, kinek feje a töbinél magasabb.

Ott, ott, mélyebben, mint a fundamentum, az Alma Máter mély pincéiben, az eltitkolt, rejtett, örök kohóban, forr, zúg, zubog, hullámszik látató: tüzes agyagnak forró veleje. És láthatatlan hajszálcsöveken szívódik feljebb, át a falakon, amíg a vén vár ormán, homlokán, kipattan egy nagy ijesztő sötét, lobogó szirmú fekete virág, hirdelve, hogy te már nem vagy mi köztünk!

Búcsúsom hát, mindnyájunknak nevében. A főiskola ifjúsága nevében, amelynek hű és jó bajtársa voltál. Az Irodalmi Társaság nevében, amely küzdő, erős vezért vesztített. Barátid s barátaink nevében, akik szerettek s nem felednek el! És elbúcsúzzunk örökre, mind örökre. A jó barát, a négy öreg fiú is, kiket szeretted s legjobban szerettek!

Isten veled Zolink! Pihenj! Isten veled Zolink, találkozunk! Aki hiszi, annak boldog reménység. A nem hívőnek bő ígéret ez! Aludj, álmodj, pihenj! Isten veled!

Szombati Szabó István.

Irodalom. Művészet.

Rovatvezető: Sz. Sz. I.

„A színjátszás művészete“ és „Az előadás művészete“. (Irtá: dr. Hevesi Sándor.) Ez a két munka, mely a Tudományos Zsebkönyvtár című vállalatban most került ki a könyvpiacra, a szakirodalomban nagyon régen érezhető hiányt pótol. Nem csupán kezdő színészeknek, dilettánsoknak, szavalóknak fog e két

összetartozó és egymásra támaszkodó munka nagy hasznára válni, hanem nélkülözhetetlen lesz mindazokra is, akik a színjátszás és előadás művészete iránt érdeklődnek. A szerző, dr. Hévesi Sándor a Nemzeti Színház dramaturg-rendezője, már két évtized óta foglalkozik a dráma és színpad elméletével, éveken a Tháliatársaság iskolájában a színésznevelés körül olyan gyakorlati működést fejtve ki, mely garancia arra nézve, hogy könyvei nemcsak elméleti, hanem jelentékeny gyakorlati haszonnal is fognak járni az olvasóra nézve. A gyakorlati haszon éber szemmeltartásával készült könyvei rengeteg anyagot ölelnek fel s eredeti forrástanulmány alapján a színészetnek olyan fejlődéstörténelmét adják, amilyen eddig elé még a külföldi irodalomban sincsen s a gyakorlati példáknak egész tömegével világosítja fel az olvasót a nehezebb kérdésekre nézve. „Az előadás művészete“ a művészi szavalásra tanít s ennek a könyvnek van egy érdekes újítása, mely a hasznavehetőség szempontjából nagyon fontos, tudniillik, hogy a könyvbe felvett mutatóványokban az összes hangsúlyok és szünetek meg vannak jelölve s mint-hogy több mint 20 vers és nagyobb előadási darab van a könyvben így feldolgozva: a kezdők és dilettánsok olyan útbaigazítást nyernek, amilyennel eddig hasonló kézikönyv nem szolgált. A Tudományos Zsebkönyvtár 213—215. és 216—218. két számonként megjelent két munka ára egyenként 1 korona 80 fillér.

Egy új Petőfi-kiadás. Petőfi halálának 60-ik forduló évében immár a második Petőfi-kiadás jelenik meg. A tavaszon került forgalomba a Petőfi-társaság nagy alakú, díszes emlékkiadása, most ősszel pedig a *Hegedűs és Sándor* cég, Debrecennek s általában a vidéknek egyik legismertebb könyvkiadó-cége hoz a könyvpiacra egy a népnek és az ifjúságnak szánt olcsó kiadást. Ez a debreceni Petőfi-kiadás tartalomra és kiállításra nézve méltán sorakozik a legteljesebb és legjobb gyűjtemények mellé. Magában foglalja a költőnek eddigelé ismeretes minden verses művét, a zsenyékekkel, töredékekkel és kihagyottakkal együtt. A költeményeket *Kardos Albert*, a debreceni Csokonai-kör titkára rendezte sajtó alá, ugyancsak ő írta meg bevezetésül Petőfinek rövid életrajzát és tömör jellemzését. A 800 lapnál többre terjedő, világos nyomású, tetszetős külsejű, a költő arcképével is

diszített kötet hivatva van, hogy Petőfi ismeretét és dicsőségét újabb meg újabb és minél szélesebb rétegek közé elvigye, annál is inkább, mivel a kötet ára színes kemény vászonkötésben csak 2 korona 40 fillér. Kapható a debreceni kiadó-cégnél és minden hazai könyvkereskedésben.

Aktuális könyvtár. E cím alatt nagyszabású, teljesen eredeti irodalmi vállalkozás indult meg Budapesten *Szomaházy István* szerkesztésében, mely egy még egészen új, eddig ismeretlen téren nyit ösvényt. Egy sajtóságos irodalmi műfajt teremt meg. Beleviszi az irodalomba a művészi eszközökkel dolgozó aktualitás hatalmas erejét. Az első kötet *Godányi Zoltán* nagystílusú munkája: *Repülő gépen az északi sarkra*, melyben fantasztikus színben ecseteli az 50 év múlva történendő eseményeket. Az ő regényében a repülőgép már olyan közismert fogalom, mint ma a vasút vagy az automobil. Ára 1 kor. 50 fillér.

„*Kacagó szélhámósok*“ a címe a második füzetnek, melyet a kitünő író, *Cholnoky Viktor* írt. Két nagystílusú tolvajcsinyt beszél el szellemes, humoros modorban s felemlíti benne a rendőrség legutóbbi baklövését, a postatolvajok esetét is. Ára 20 fillér. Mindkét kötet az „Aktuális Könyvtár“ kiadóhivatalában, Budapesten, IV., Veres Pálné-utca 16 kapható.

Az „Iskolai Ünnepeink“ c. marosvásárhelyi lap szerkesztősége a következő pályázati felhívást küldte be hozzánk: „Folyó hó 27-én lesz 150 éve annak, hogy az újabbkori magyar nyelv és irodalom nagyhírű reformátora: *Kazinczy Ferenc* megszületett. Csekély erőnkhez képest mi is áldozni akarunk emlékének, ugyanazért elhatároztuk, miként a főgimnáziumok önképzőkori tagjai részére 5 pályadíjat tűzünk ki a következő tétel kidolgozására: *Kazinczy Ferenc 1759—1909*. A beérkező műveket az egyes önképzőkörök felülbírálják s hozzánk minden intézetből csak egyet küldenek be. A beküldött pályamunkán sem az író, sem az intézet nevét jelezni nem szabad. Ezek a mellékelt jelígyés levélbe foglalandók. A díjazott művek első közlési joga szerkesztőségünké. *Határidő 1910. április 1.* Díjak: I-ső 30 korona. II-ik 25 korona. III-ik 20 korona. IV-ik 15 korona. V-ik 10 korona. Marosvásárhely, 1909 október hó. Az „Iskolai Ünnepeink“ szerkesztősége nevében. Hazafias tisztelettel *Szentgyörgyi Dénes*, szerkesztő.“

Babyloni vizeknél. E cím alatt főiskolánk egyik jeles poétája s lapunk jelenlegi felelős szerkesztője Szombati Szabó István a tavaszi könyvpiacon új verskötettel jelenik meg. Olvasóink régen ismerik már őt e lap hasábjairól is, melynek öt esztendeje áll munkatársi szolgálatában. A fiatal poéta első könyve, a Pirkadatkor (1908.) széles körben kedvelté és ismertté tette nevét az irodalomkedvelők között. Búsongó verseit a közönség és a sajtó fiatalágához mértén kitüntető elismeréssel fogadta annak idején, apró dalai pedig ma is általános kedveltségnek örvendenek. Szomorú fűzek alján címmel ez évben egy újabb verskötetet adott ki társvállalatban, melyet azonban az „új“-jal való kacérkodás miatt úgy a sajtó, mint az olvasó közönség megoszlott tetszéssel fogadott. Kíváncsian várjuk a harmadikat. A Babyloni vizeknél talán már a fiatal poéta önálló és maga útján járó egyéniségét fogjuk megismerni, tudván, hogy a Pirkadatkor óta fejlődött s remélve, hogy megbánta a modernekkel való kacérkodást. Olyan expialó verskötetnek sejtjük mi ezt az új könyvet, melyet nemcsak mi, hanem a Szomorú fűzek alján című kötet nagy port felvert harcai után az irodalmi körök is kíváncsian várnak. A könyvet előfizetés útján adja ki a szerző. Ára 2 kor. Előfizetéseket 1910 február 15-ig fogad el. A könyvet, melyet Kovács János fiatal müncheni magyar művész i. lusztrál, előre is őszintén ajánljuk az ifjúság és olvasó közönségünk figyelmébe. (I.)

Diák élet. E címen lapunk szerkesztője széles körben indítandó kutatás nyomán össze akarja gyűjteni a mai és a régi magyar diákéletre vonatkozó humoros, komoly és mindenféle diák adomákat, tréfákat, csinytevéseket és apró történetkéket. Ezek egy részét már lapunk ez évfolyamában bemutatnánk, esetleg az Irodalmi Társulat kiadásában könyv alakban is megjelentetnénk. Kérjük ennél fogva lapunk olvasóit és az az iránt érdeklődőket, hogy diákéletükből használható, jellegzetes adatokat egybe gyűjteni és összeírva, névvel ellátva lapunk szerkesztősége címére megküldeni szíveskedjenek.

Oláh Gábor új könyvei. Oláh Gábor, az országosan ismert poéta, főiskolai könyvtár kezelő ez évben három kötettel jelent meg. „Petőfi képzeleté“-t a Csokonai-kör adta ki, „Korunk hőse“, egy nagyobb elbeszélő költemény a Franklin-Társulat

kiadásában jelent meg, „Rossz Istenek alkotása“ címen megjelent vers és vegyes prózát tartalmazó könyve pedig a Singer és Wolfner cég bizománya. A könyvek egyikével sem foglalkozhatunk részletebben, miután ismertető példány lapunk részére nem érkezett. Azonban a költő előző sikereiből indulva ki, ajánljuk azokat olvasóink figyelmébe. A könyvek mindegyike (az első kivételével, mely 4 kor.) 3 koronáért az összes helybeli könyvkereskedésekben kapható. Hittanhallgatók a széniori hivatalban ünnepi elszámolásra is megkaphatják.

Pályázatok a főiskolán és a Csokonai körnél december 1-én lejárnak. A pályaművek a széniori hivatalban adandók be a jelzett nap déli 12 órájáig. Az eredmény a második szemeszter hivatalos megnyitása alkalmával hirdettetik ki.

Az első magyar szónokiskola. E cím alatt Solymosi Elek debreceni szónokiskoláját kell érteni, amennyiben a hírneves művész Debrecenben egy szónokiskola megnyitásával szerzett magának maradandó érdemet. Az első évi szónokvizsga eredménye nemcsak hogy meglepte, de valósággal elragadta a jelen volt hallgatókat. Csiky Lajos a debreceni akadémia theológiai dékánja, ki a theológia akadémián a szónoklatot tanítja, a vizsgálat alkalmával tüntető szerencsekívánataival emelte ki e kulturtörténeti mozzanat jelentőségét s valósággal zászlót hajtott a szónokiskola lelkes igazgatója előtt. De nemcsak Csiky Lajos és a vizsgálaton megjelent előkelőségek ismerték el Solymosi mester szónokiskolájának nagy sikerét, hanem a közvetlenül érdekelt theológusok is hálásan hangoztatták, hogy Solymosi újonnan tervezett gesztuselmélete, egyszerűsége és világossága oly haladást jelent, mely a hivatásos szónokokra nézve nélkülözhetetlen s szónoki öntudatuk betetőzését jelenti.

Legjobban mi tudjuk azt méltányolni, hogy milyen nevezetes haladást jelent nálunk a gesztuskérdés megoldása, azé a kérdése, amellyel szemben a fiatal papok már évszázadok óta viselik a tájékozatlanság békóit. Arról van szó, hogy a művész ez áldatlan állapotnak egy csapásra véget vetett.

Ugy halljuk, hogy e tanév folyamán a szónokiskola egy felhívást publikál s a jövő nyári szünidő egy hónapjára Debrecenbe hívja az ország végzett theológusait, vagy legalább is azokat, kik a

prédikátor igazi művészeti belső sikereire különösebb súlyt fektetnek.

Mi, akik egy megelőző tanfolyamnak hallgatói voltunk, őszinte és érdekekben álló jóindulattal ajánljuk az akadémia minden fakultásbeli ifjúságának figyelmébe a Solymosi mester újonnan megnyíló tanfolyamára való beiratkozást.

Egyletek.

A „Magyar Irodalmi Társulat“ szeptember 29-én alakult meg az ifjúság nagy részvéltlensége mellett. A tisztviselők mind egyhangúlag nyerték el tisztségeiket, ami azonban nem mindig csak a jelöltek felé irányuló osztatlan bizalmat jelenti, hanem az uralgó egyhangúságot is. Elnök lett: Sebestyén Béla 4. th. Főjegyző: Boross István 2. jh. Titkár: Orosz Tamás 2. th. Pénztáros: Takács Imre 3. th. Aljegyző: Oláh Károly 1. th. Ellenőr: Horkay Gyula 1. jh. Választmányi tagok: Bereczky József 4. th., Debreczeni István 4. th., Németh Károly 2. th., Borsy István 1. th., Dávid Miklós 2. jh., Sinay Gábor 1. jh., Osváth Pál 1. jh. és Szücs Kálmán 1. jh.

A „Felsőbb Tanulók Olvasó Egylete“ szeptember hó 22-én tartotta alakuló gyűlését. A szűnidei fenntartó bizottság jelentése után a tisztikar választása történt meg a következő eredménnyel: Elnök: Erdős Károly főisk. szénior; alelnök: Takács Dezső 4. jh., főjegyző: Kertész Endre 3. jh., aljegyző: Oláh Károly 1. th., pénztáros: Bereczky József 4. th., ellenőr: Boross István 2. jh., könyvtáros: Debreczeni István 4. th. Választmányi tagok: Herpay Gábor 4. th., Godács Imre 3. th., Orosz Tamás 2. th., Vágó Vince 1. th., Gellért Sándor 4. jh., Bogáthy Károly 3. jh., Tokay Gyula 2. jh. és Osváth Pál 1. jh.

A debreceni „Hittanszaki Önképző Társulat“ szeptember 27.-én d. u. tartotta alakuló gyűlését Erdős Károly szénior vezetésével. Elnök: Erdős Károly szénior; alelnök, ki egyúttal ellenőr is: Molnár Ferenc 4. th., titkár: Debreczeni István 4. th., főjegyző: Takács Imre 3. th., aljegyző-könyvtáros: Tóth János 2. th., pénztáros: Németh Károly 2. th., választmányi tagok: Bereczky József 4. th., Szücs Lajos 3. th., Szász Imre 2. th., Oláh Károly 1. th.

Az „Országos Református Lelkészek-Egyesület“ III. kongresszusa szeptember 28., 29. és 30-án folyt le Debreczenben élénk érdeklődés mellett. Majdnem ezer ref. lelkész volt jelen a kongresszuson, amelynek egyik kimagasló pontja volt szept. 29.-én reggel 8 órakor a nagytemplomban tartott istentisztelet, melyen Kiss József pápai lelkész-esperes, egyesületi alelnök prédikált. Nagy hatást keltett dr. Balthazar Dezső elnök közgyűlést megnyitó, eszmékben gazdag beszéde, melyet a kistemplomban mondott el. — Dr. Eröss Lajos püspök hatalmas emlékbeszédet tar-

tott Kálvinról. A teológus képzés ügyével két előadó foglalkozott. — A főiskola dísztermében tartott „Belmisszió estély“, a Bocskay szobor s a gályarabok oszlopának megkoszorúzása, dr. Szabó Aladárnak a Kossuth-utcai templomban tartott biblia-magyarázata értékes kiegészítő részei voltak a sikerült kongresszusnak, melyen fényes beszéddel részt vett Doumergue úr is, a montaubani teológia igazgatója.

A „Főiskolai Énekkar“ szeptember 11-én tartotta alakuló közgyűlését Mácsai Sándor vezető tanár elnökelete alatt. Jegyzővé egyhangúlag Nagy Sándor 4. é. teológus választott meg. Protokántorok: d. Tóth Lajos 4. th., Széchényi István 4. th., Nagy Sándor 4. th.; választmányi tagok: Balajthy Jenő 4. th., Molnár Ferenc 4. th., Széchényi István 4. th., d. Tóth Lajos 4. th. Közös választmányi tag lett: Kollonay László 4. th., zászlótartóvá: Molnár Zoltán 3. th. választott meg egyhangúlag. Az új tagok felvétele is megtörtént; van az énekkarnak összesen 72 működő tagja.

A „Debreceni Akadémiai Athletikai Club“ szeptember 21-én tartotta meg alakuló közgyűlését a tagok nagy érdeklődése mellett. A tisztikar következőképen alakult meg: elnök: Roncsik Jenő 2. jh., alelnök: Nagy Endre 1. jh., I. titkár: Dávid Miklós 2. jh., II. titkár: Csiky Béla 1. jh., pénztáros: Széchényi István 4. th., ellenőr: Kollonay László 4. th. és jegyző: Fábrián Károly 1. jh. Választmányi tagok a teológiáról: Oláh István 4. th., Szücs Lajos 3. th., Massáth Ferenc 2. th., V. Kovács Lajos 2. th., Dancsházy Sándor 1. th. és Tiba András 1. th. A jogakadémiairól: M. Dósa István 4. jh., Vargha Kálmán 2. jh., Kovách Elemér 1. jh., Osváth Pál 1. jh., Löblovics József 1. jh. és Borsody József 1. jh. A club szeptember 26-án rendezett igen sikerült házi-versenyt. A tagok szorgalmasan látogatják a sportteret és a tornatermet, úgy hogy a régi tevékeny sportélet ismét kezd feléledni. A tagok száma is meghaladja a százat s ezzel az egyesület a második legnépesebb egyesület az akadémián.

A „Debreceni Főiskolai Zenekör“ szeptember 15-én alakult meg. Nagy Sándor 4. th., sz. f. b. elnök, a főiskolai zenekör múlt évi lelkes vezetője szép beszéde után a tisztikar a következőképen alakult. Elnök-karmester: Nagy Sándor 4. th. egyhangúlag; jegyző: Kónya Gábor 1. th., pénztáros: Széchényi István 4. th., ellenőr: d. Tóth Lajos 4. th. A főiskolai ifjúságnak ez ifjú egyesülete iránt kifejezett rokonszenvét mutatja az, hogy mintegy 20 működő tagja van a zenekarnak.

A debreceni „Hittanszaki Önképző Társulat“ október 8-án tartotta első rendes heti közgyűlését a tagok nagy érdeklődése mellett. A 37. dics. 1. versének eléneklése után Bagdy Dániel 4. th. mondott áhítatos imádságot a munka kezdetén. Erdős Károly szénior elnök megnyitó beszédében fejtegette ez isk.

év fontosságát, — mely a negyvenedik — úgy a Társulat, mint az e Társulat kebelében megindult s a „Magyarországi Protestáns Theológus Szövetség“-nek hivatalos lapjává fejlődött „Közlöny“ életében s egyszersmind a tagokat a jubileumi esztendőhöz méltó munkásságra buzdítja. Utána Victor János a keresztyén diákok világszövetségének magyarországi utazótitkára tartott tartalmas és hatásos előadást a diákmozgalom céljáról és eredményeiről. Majd Györék József 3. th. olvasott fel három szép hangulatos költeményt, melyet a társulat jegyzőkönyvi köszönetben részesített. Ezután Debreczeni István 4. th. kezdte meg folytatólagos szabadelőadását a pátens koráról Végül Vincze Elek 3. th. imádkozott sikerülten.

Második gyűlését október 13-án tartotta a Társulat. Ez alkalommal a XXIII. zsolt. 1. versének eléneklése után Tusa Menyhért 4. th. imádkozott középsikerült eredménnyel. Ugyanily eredménnyel prédikált Oroszlán Sándor 4. th., majd ezután Molnár Ferenc 4. th. olvasott fel részleteket „Az ó-testamenti világnézet“ c. munkájából, melyért a gyűlés jegyzőkönyvi köszönetet mondott. A gyűlés Oláh István 4. th. középsikerült imádkozása után a 160. dics. 1. v.-nek eléneklésével ért véget.

Harmadik rendes heti közgyűlését október 20-án tartotta, melynek tárgya az október 31-iki reformációi emléknapélyre kiküldendő szavalók versenyszavalat útján való kiválasztása és a választmány által hírdetett óda és emlékbeszéd pályázatra beadott művek jelíges leveleinek felbontása volt. Október 27-én tartotta a Társulat negyedik rendes heti ülését. A XXV. zs. 1. v. eléneklése után Horváth Kálmán 1. th. középsikerült fokozatot nyert imádkozását Tóth János 2. th. ugyanilyen fokozatra méltatott prédikálása követte. Réthy László 2. th. kevésbé sikerült imádkozása után Németh Károly 2. th. szavalt el Apáthy J. „Jairus leánya“ c. költeményét közvetlen hatás mellett. Végül Oláh Károly 1. th. sikerült fokot nyert imádkozása után az ülés a 137. d. 1. v. eléneklésével véget ért. Az ötödik heti ülést november 3-án a LXVI. zs. 1. v. eléneklése után Szőnyi József 2. th. imádkozása és prédikálása vezette be. Az imádkozást a társulat sikerült, a prédikálást középsikerült fokra méltatta. Utána Demjén István 4. th. kezdte meg Kálvinnról frott hosszabb tanulmánya felolvasását. Borsy István 1. th. középsikerült fokra méltatott szavaltata (Várady A.: Utolsó sor) után Oláh István 4. th. középsikerült, gyengén stilizált imádkozása következett s a gyűlést a 67. d. 1. v. eléneklése zárta be.

November 17-én a 66. dics. 1. v. eléneklésével kezdődött a H. Ö. T. hatodik ülése. Bányay Lajos 2. th. kevésbé sikerült imádkozása után Tusa Menyhért 4. th. prédikált sikerülten. Demjén István folytatta az ötödik heti ülésen megkezdett Kálvin-tanulmány folytatását, melyért a társulat jegyzőkönyvi köszönetet szavazott. Az ülés a CXVI. zs. 1. versével záródott.

Legutóbb a H. Ö. T. november 24-én tartott ülést, melynek keretében Halmy Miklós 4. th. imádkozott közepesen sikerült eredménnyel. Nagy István 2. th. „János ev. II. levelének izagógikai méltatása“ címén tartott folytatandó felolvasást. Bara József 2. th. kevésbé sikerült imádkozása után az ülés véget ért.

A debreceni „Főiskolai Gyorsíró Egylet“ alakuló közgyűlését szeptember 20-án tartotta meg Vass Károly jh. sz. f. b. elnök vezetésével. Elnökké hórehgyi Sinay Gábor 1. jh.-t választották meg. Főjegyző lett: Kovách Elemér 1. jh., aljegyző: Vass János gimn. 8. o. t., pénztáros: Peleskey Sándor esk. fel., könyvtáros: Roncsik Jenő 2. jh. Válaszmányi tagoknak megválasztottak: Kollonay László 4. th., Hadady István 3. th., Bacsoni István 1. jh., Osváth Pál 1. jh., Herbály Gyula 2. bh., Révész Lajos gimn. 8. o. t. és Csörsz Károly gimn. 7. o. t. Az egyes tanfolyamok vezetői: Vass Károly 2. jh. okl. gyorsírást-tanár, h. Sinay Gábor 1. jh. és Kovács Elemér 1. jh.

A ref. főgimnáziumi Önképzőkör szept. 19-én tartotta meg alakuló közgyűlését dr. Csűrös Ferenc felügyelő tanár elnöklete alatt. A gyűlés tárgya a szünidei bizottság felmentése és az új tisztviselői kar megválasztása volt. Az új tisztikar a következőképen alakult meg: Elnök Papp Lajos 8 o. t., alelnök Németh István 7 o. t., titkár Boruzs Lajos 8 o. t., főjegyző May Imre 8 o. t., aljegyző Benedek Sándor 7 o. t., pénztáros Török József 7 o. t., Válaszmányi tagok: Komlóssy Dezső, Szabó Lajos 8 o. t., Nánássy Imre, Orosz István 7 o. t. Pótválaszmányi tagok: Sáfár Sándor, Stolz János 8 o. t., Gargya Márton, Horváth István 7 o. t.

A „Joghallgatók Segítő Egyesületé“-nek tisztikara szeptember 16-án a következőképen alakult meg: Elnök ismételten M. Dózsa István, főjegyző Roncsik Jenő 2 jh., aljegyző H. Sinay Gábor 1 jh., pénztáros Szücs Kálmán 1 jh., ellenőr P. Michalovitz István 2 jh., könyvtáros K. Bogdány Barnabás 2 jh. Válaszmányi tagok: Takács Dezső, Kiss István IV. éves Géczy József, Tóth Lajos III. éves, Szabó Miklós, Tokay Gyula II. éves, Porubszky Jenő, Kovách Elemér I. éves joghallgatók.

A „Joghallgatók Önképző Köre“ szeptember 28-án tartotta alakuló közgyűlését. Elnökül egyhangúlag Nagy Loránd II. é. jh.-t választották meg. Főjegyző: Mónus József II. é. jh. Aljegyző: Kovách Elemér I. é. jh. Titkár: Osváth Pál I. é. jh. Pénztárnok: Dávid Miklós II. é. jh. Könyvtárnok: Kemény Géza I. é. jh. Ellenőr: Ivkovicz Szvetozár I. é. jh. lett. Válaszmányi tagok: M. Dózsa István IV. éves, Kertész Endre III. éves, Szabó Miklós II. éves, Csiky Béla I. éves joghallgatók.

A Főiskolai Gyorsíró Egylet nov. 7-én népes és heves rendkívüli közgyűlést tartott. Csendes és zaj nélkül, de annál intenzívebben és áldásosan működő egyletében a főiskolának ugyanis az utóbbi

időben egynehányan személyi harcot kezdettek; olyan harcot, mely még más főiskolai egyletek életében is példátlan. E rendkívüli közgyűlést több heves választmányi gyűlés előzte meg, amelyen az egyik tisztviselői állása nem megválasztott, de felkért egyik esk. felügyelőt, mivel már absolvált, az alapszabályokra való hivatkozással lemondadni óhajtották, ugyszintén Vass Károlyt, a kiváló gyorsíró, aki a múlt évben a budapesti orsz. vizsgáló bizottság előtt kitűnő sikerű vizsgája után okl. gyorsírás tanárrá avatották föl. Mindkét régi gyorsíró agilis tagja az egyletnek, ez utóbbi pedig már évek óta, mint tantolyam vezető is működik az egyletben s igazán önzetlen munkásságot fejt ki.

Ennek a látszatra személyi harcnak — mely olyanok részéről jött, akik úgyszólván csak pár napos tagjai az egyletnek és sem a Főiskola, sem a F. Gy. E. szellemét nem ismerik — vetett véget a közgyűlés azzal, hogy a fenti két veterán gyorsírónak — egy tag kivételével — fényes elégtételt adott, a támadók eljárása felett pedig rosszaságát jegyzőkönyvileg fejezte ki. A határozat méltó volt jó hírnevű egyletünkhöz. Hisszük és reméljük, hogy a békességrontók, mint illik, levonják a konzekvenciát, az egylet pedig, mint eddig is, zavartalanul folytatja áldásos működését.

A Magyar Irodalmi Társulat ülésel. Ebben az isk. évben három rendes heti gyűlést tartott eddig a M. I. Ö. T. Az elsőt okt. 16-án, melyen Borssy István 1 th. szavalt sikerülten, aztán Debreczeni István 4 th. olvasta fel „Vörösmarty hümora“ c. műve egy részét; majd Fábrián Sándor 1 th. tudomásul vett szaválata után Győrék József 3 th. olvasott fel néhány élvezetes költeményt, melyért a Társulat jegyzőkönyvi köszönetben részesítette.

A második heti gyűlés okt. 30-án volt. Ezen Győrék József 3 th. közép sikerült szaválata után Debreczeni István olvasta fel „Vörösmarty hümora“ c. munkájának második (utolsó) részét. Jegyzőkönyvi köszönetben részesítette a Társulat. Ugyancsak az első fokra méltatta Németh Károly 2 th. művészi színvonalon álló szaválata és Koós Elemér 1 th. ügyes verseit is.

Harmadik heti ülése nov. 20-án volt. Boros István 2 jh. elnöklő főjegyző megnyitó beszédében méltóképpen róttá le adóját az elhunyt Gyulai Pál emléke fölött. Utána Szombati Szabó István 4 th a D. F. L. főszerkesztője Debreczeni István felszólalása után az ifjúságot kitartásra és szolidaritásra szólította fel a jubileumi ünnepély megtartását illetőleg. Kocsis István 1 th. Sebestyén Béla 4 th. Soha c. elbeszélését olvasta fel, melyért a Társulat jegyzőkönyvi köszönetet mondott. Borssy István 1 th. szép szaválata a társulat sikerült fokra méltatta. Végül Koós Elemér 1 th. olvasott fel néhány ingadozó értékű verset, melyet, minthogy bírálatra kiadni hajlandó nem volt, a társulat köszönettel fogadott.

A Debreceni Torna Egylet, melybe a múlt év folyamán magaerősítése érdekében a főiskolai D. A. A. C. is beolvadt, november 22-én a városháza kistanácsstermében rendkívüli közgyűlést tartott, melyet Jánosi Zoltán és társainak bizalmatlansági beadványa folytán hívott egybe a vezetőség. A közgyűlés, melyen a D. A. A. C. igen nagy számmal volt képviselve, a hosszú panaszos beadvány letárgyalása és az arra adott feleletek végighallgatása után lázas kitörések kíséretében adta bizalma tanújelét az elnökségnek, melynek élén Lestyán Adorján kir. közjegyző díszelnök és Magoss György t. főügyész egyleti elnök állanak, kik az egylet felvirágozása érdekében tanúsított eddigi önfeláldozó munkálkodásukért a közgyűlés bizalmát méltán meg is érdemelték.

Mírek.

A debreceni főiskola akadémiai igazgatósága ez év folyamára még a múlt iskolai év végén következőleg alakult meg: Dr. Erdős József theol. tanár, akad. igazgató, Csíky Lajos theol. dékán, Dr. Kovács Sándor jogkari dékán, és Pápay József bölcsészeti-kari dékán.

Új tanár kezdette meg előadásait Dr. Lencz Géza személyében, kit a júniusban tartott egyházkerületi közgyűlés csaknem egyhangú bizalma állított Dr. Erőss Lajos püspök tanári katedrájára. A nagy tudományú, rokonszenves tanár méltó utódja nagynevű elődjének, már is megnyerte tanítványai szeretetét.

A debreceni főiskola esküdtikara ez évben a következő: Peleskey Sándor kontra-skriba, Papp József segéd-tanár és Boros Jenő háznagyi titkár.

A „Közlöny“ szerkesztősége a szeptember 24-iki theol. ifjúsági nagygyűlésen a következőleg, alakult meg: szerkesztővé egyhangúlag Erdős Károly főiskolai szénior választott, ki is azután maga mellé társszerkesztőkül Bereczky József 4. th. és Debreczeni István 4. th.-t, illetve ez utóbbinak lemondása következtében Herpay Gábor 4. th.-t választotta.

A debreceni református főiskola tanévmegnyitó ünnepélye 1909 szeptember 9-én, délelőtt 10 órakor vette kezdetét a nagytemplomban tartott istenitisztelettel. Harangok zúgása közben vonultak be a tanárok s tömött sorokban a tanulók serege. Az istenitisztelet a következő sorrendben folyt le: 1. Ébredj fel én lelkem... Főiskolai Ének. 2. Fennálló ének, 37. dics. 1. vers. 3. Gyülekezeti ének, 37. dics. 2, 3. vers. 4. Imádság, tartotta Csíky Lajos főiskolai lelkész, theol. dékán. 5. 3. dics. 2. vers a LXV. zsoltár dallamára, férfikarra: id. Sz. Nagy Károly... Főiskolai Ének. 6. Gyülekezeti ének: 179. dics. 10. vers.

A főiskola dísztermében volt az ünnepély második része. Itt a Főiskolai Ének Török „Házánk“ c. darabját adta elő. Ezután Dr. Erdős József

akad igazgató üdvözölte az egyházkerületi elnökséget, a debreceni ref. egyház és a városi hatóság képviselőit, a tanárkarokat és az ifjúságot. Beszédére Dr. Erőss Lajos püspök, dr. Kola János és Kovács József polgármester válaszolt. Mély jelentőségű beszédjeik elhangzása után Dr. Erdős József ak. igazgató tartotta meg székfoglaló értekezését: „A synoptikus kérdés“ címmel. Az általános tetszéssel fogadott előadás után a LXXXIX. zsoltárt énekelte el a Főiskolai Énekkar. Ezzel az 1909—10. iskolai évet megnyitó ünnepély véget ért.

A ref. főiskolák múlt évi széniorai közül Kórh Béla sárospataki és Sárközi Lajos debreceni széniorok a berlini egyetemre iratkoztak be, Ruzsás Lajos pápai szénior zágrábi s. lelkész és Eöri Szabó Dezső Budapesten ismét szénior.

A ref. főiskolák új seniorai: Budapesten Eöri Szabó Dezső; Sárospatakon: Hubay Mihály; Pápán: Gutray Mátyás; Debrecenben: Erdős Károly.

Belépés a „Magyar Protestáns Theológus Szövetség“-be. Eöri Szabó Dezső a Szövetség elnöke közli, hogy minden theol. akadémia ifjúsága belépett a Szövetségbe. Utoljára nyilatkozott meg a debreceni theol. ifjúság. — Szeptember hó 24-én tárgyalta a belépés ügyét s egyhangú lelkesedéssel elfogadta az előadó javaslatát: „Mondja ki a theol. ifjúsági nagygyűlés, 1. hogy a „Magyar Prot. Theol. Szövetségbe“ minden tagjával belép; 2. hogy a Szövetséget a legbuzgóbb erkölcsi és anyagi támogatásban részesíti.“ Ez a határozat is egyik szép felelet ama kicsinyes támadásokra, melyekben a Szövetségnek része volt!

Oratóriumi istenítiszteletek tartattak a főiskolai énekkar nyitó- és záró kardala mellett október 10-én, mikor Erdős Károly szénior és 17-én, mikor Papp József esk. fel. gimn. s. tanár szónokoltak, továbbá október 24-én, november 7-én és november 21-én. Az elsőn Peleskey Sándor esk. felügyelő contrascriba, a másodikon Bereczky József 4. th., az utóbbin pedig Boross Jenő esk. felügyelő háznagyi titkár prédikált.

A „Debreceni Főiskolai Lapok“ ez évi felelős-szerkesztőjévé a „Magyar Irodalmi Társulat“ szeptember 29.-iki alakuló gyűlésén Szombati Szabó István 4. é. theológust választották meg. Társ-szerkesztőkül a felelős szerkesztő Györék József th. Ballay Gyula jh. és Bodnár Gábor bh.-t választotta.

Október 6. a főiskolában. A debreceni református főiskola kebelében élő „Magyar Irodalmi Társulat“ e napon délután 5 órakor fényes ünnepélyt tartott a főiskola dísztermében az aradi vértanúk emlékére. Az impozáns ünnepély minden pontjában kitűnően sikerült. Szép számú közönség hallgatta végig a programot, mely a következő sorrendben folyt le: 1. Silcher: „Gyászdal“ ... Énekelte a „Főiskolai Énekkar.“ 2. Megnyitó beszéd. Tartotta: Sebestyén Béla 4. th., a M. I. T. elnöke 3. Október. 6. Szász Károlytól. Előadta Kovács Emmuska k. a.

4. Chopin. Polonaise A. dur. Op. 40. 1. sz., zongorán előadta: Szücs Kálmán jh. 5. Emlékbeszéd. Tartotta: Dr. Ferenczy Gyula akad. tanár. 6. Október 6. Dömény Józseftől. Szavalta: Németh Károly th. 7. Hymnus. A „Főiskolai Énekkar“ vezetésével énekelte a közönség.

A debreceni református főiskolában a beíratkozások október 12-én értek véget. Az eredmény nem minden tekintetben kielégítő. Theológusok vannak a IV-ed éven: 37-en, III-ad éven: 42-en, II-od éven: 36-an és az I-ső éven: 37-en. Összesen 152. Joghallgatók a IV-ed éven: 10-en, III-ad éven: 12-en, II-od éven: 45-en és az I-ső éven: 49-en. Összesen 116. Bölcsészek vannak a II-od éven: 6-an, az I-ső éven pedig 2-en. Összesen 8-an. A gimnáziumi tanulók száma az I—VIII. osztályokban: 617; a tanítóképző intézeti növendékek száma (I—IV. osztály): 142; a gyakorló elemi isk. növendékek száma pedig 41. Tehát a főiskolába beíratkozott növendékek teljes létszáma: 1076.

Szeniori beiktatás. Október 9-én d. e. 10 órakor történt meg a debreceni főiskola ez idei széniorának: Erdős Károlynak a beiktatási ünnepélye a hagyományos keretek között. Az ünnepélynek az akad. igazgató által történt megnyitása után általános figyelem mellett olvasta fel a szénior alapos tudásra valló értekezését „A praedestinatio“-ról. Majd az eskü letétele után megköszönte a tanárikar bizalmát, megemlékezvén arról, hogy az első betűvetéstől a palást felöltéséig ennek az iskolának volt növendéke. Végül az akad. igazgató tartott eszmékben gazdag, lelkesítő, buzdító beszédet az ifjúsághoz, megmutatván, hogy mire kell törekednie az ifjú embernek, majd fiához fordulva Pál apostolként buzdítja az ifjú Timótheust, hogy az Isten által neki ajándékozott talentumokat elveszni ne engedje! Ezek után a lelket emelő beiktatási ünnepély véget ért.

Az O. R. L. E. belmissziói estélyén a vezetőség felkérésére néh. Szász Károly püspök leánya, Vargha Gyuláné ömeltósága és dr. Szabó Aladár budapesti ref. lelkész hatalmasan szárnyaló beszédekkel mondtak a főiskola zsúfolásig megtöltött dísztermében, Lampérth Géza pedig néhány szép költeményét olvasta fel. A két beszéd, melyet Vass Károly 2. jh. okl. gyorsírástanár és h. Sinay Gábor, a debreceni F. Gy. E. ez évi elnöke stenografáltak, valamelyik, eddig még meg nem határozott fővárosi szaklapban fog napvilágot látni. Különös érdekességet szerzett ez estnek kiváltképen Vargha Gyuláné szabad előadása, melynek keretében a saját lelki életéből mondtott el néhány gyönyörű részletet bámulatos nagy szónoki képességgel.

A debreceni főiskolai énekkar összeköttetésbe lépett a Bárd Ferenc és testvére budapesti zeneműkiadó céggel a kántus egyes kiválóbb és speciális értékű, magán tulajdont képező, továbbá eredeti diákéleti és Csokonai származású dalainak műszerekre

leendő reprodukálása érdekében. A nevezett cég hajlandónak mutatkozik országos hírv kántusunk ily irányú kívánságának teljesítésére, minek eredményeképpen talán már nem is sokára a kántust azok is élvezhetik, akiknek eme közvetlen művelésben tér és idő differenciája folytán alkalmuk nem lehetne. Itt jegyezzük még meg, hogy ez életre való tervet lapunk felelős szerkesztője hozta javaslatba.

Külföldre ment diákok. Főiskolánk theologiai szakának a múlt évben végzett hallgatói közül (Venetianer) Vince Sándor, Gilice Antal, továbbá Sárközy Lajos emeritus szénior és Fekete János volt karcagi s. lelkész mentek az 1909—10. tanévre külföldre. Mindannyian német egyetemekre iratkoztak be. H. Nagy Jenő 3. jh. lapunk múlt évi társszerkesztője pedig Utrechtbe iratkozott a 3-ik év lehallgatására.

A II-ik ifjúsági nagygyűlés, melynek tárgysorozatán az Akadémiai Kör, a M. I. T. és a Főiskolai Lapok általánosan kötelezővé tétele ügye szerepelt, megválasztotta a f. iskolai évre zászlótartóinak a theologus ifjúság részéről Szeles Sándor 4. é., a jogász ifjúság részéről pedig Roncsik Jenő 2. é. hallgatót egyhangú felkiáltással. A zászlótartók az esküt letették, mire az ifjúság a Szózatot énekelte el.

Ismerkedési estély. A főiskola összes fakultásainak közös ismerkedési estélye, mint a múltban, úgy most is október 31-ére volt tervbe véve, miután azonban az együttérzés és az összekapcsolódási vágy nem csak az egyes fakultások tagjai, hanem az együvé tartozó ifjúság köréből is hiányzik, (Sporadikus életet élünk, ha ugyan életnek nevezhetjük ezt a vergődést.) s a testvéries együttérzés és összetartás hiánya nemcsak az egyesületek életét ássa alá dics-telenül, hanem a még szorosan egybetartozókat is elszakítja egymástól — a régi hagyományos ismerkedési estély is dugába dőlt.

Soiréek. Magyar Irodalmi Társulatunk is megkezdte az év folyamán a már tavaly tervbe vett havi felolvasó estélyek tartását. Ez idén, talán már december folyamán is, elhunyt fiatal debreceni poéták nevét viselő estélyek keretében indít mozgalmat ifjúságunk a kint divatozó, nivóttan Cabaret előadások ellen, és Csokonai, Nagy Imre, Zsutay János és Vályi Nagy Gusztáv emlékét felölelő soiréek keretében adja jelét életének és munkálkodásának. Adja Isten, hogy úgy lehessen. Bár a kedvünket nyűgöző bilincsek sok mindennek gátat vetnek.

Thaly hagyaték. Thaly Kálmán dr., a kuruc-kor és a Rákócziak nagy történetírója végrendeletében a többek között szépen emlékezett meg Debrecenről s annak főiskolájáról. A városi muzeumnak értékes könyvein, íratain és emléktárgyain kívül, melyeket Thaly Kálmán még életében ide ígért, sikerült létesítendő „Thaly-szobája“ részére az elhunyt nagy férfiú pozsonyi és fővárosi lakásának bútorzatát ajándékozás útján megszerezni. Végrendeletében 10.000

koronát hagyott főgimnáziumunk növendékei részére egy olyan ösztöndíj alapjául, melyet az évenkénti legjobb irodalomtörténész és legjobb magyar történész diák közt oszt szét a gimnáziumi tanárkar az illető tárgy tanárának javaslata alapján. Kár, hogy főiskolánk nagy könyvtárának igazgatósága nem lépett akcióba a Rákóczi íródiákjának kézíratai elnyerése végett. Így minden, minden a Nemzeti Muzeumnak jutott, holott főiskolánk levéltára sem lett volna méltatlan megőrzője a nagybecsű kéziratgyűjteménynek.

A gályarabok emlékezetére október hó 30-án a gályarabok emlékoszlopánál rendezett ünnepélyt a „Hittanszaki Önképző Társulat“. A Főiskolai Énekkar a „Térj magadhoz drága Sion“ eléneklése után Bagdy Dániel 4. th. tartotta meg a Hegyi Mihályné alából jutalmazott emlékbeszédét. Majd Kolozsváry Kiss László 1. th. szavalta el Jánosi Zoltán „A hitvallók“ c. költeményét. Miután a Főiskolai Énekkar elénekelte a XLVI. zsoltárt, a ref. leányiskola nevében Hajdu Ilonka, a Svetits-intézet prot. növendéke nevében pedig Kiss Juliska helyeztek koszorúkat az emlékoszlopra. Koszorút helyeztek még a r. kath. főgymnasium református növendékei is. A XC. zsoltár eléneklésével az emlékünnepély véget ért.

Október 31. A Hittanszaki Önképző Társulat a reformáció és Kálvin emlékezetére október 31-én d. u. 5 órakor a főiskola dísztermében ünnepélyt rendezett. Az ünnepélyt a „Főiskolai Énekkar“ hatásos ének-száma nyitotta meg. Csiky Lajos theol. dékán szép megnyitó beszéde után Györék József 3. th. szavalta el „Kálvin János emlékezete“ című, saját szerzeményű költeményét. Nagy hatást ért el Füleki Kovács Mihály ref. orgonista kántor sikerült harmónium játékaival. Molnár Ferenc 4. th. lelkes, szép gondolatokban gazdag emlékbeszéde után a „Főiskolai Zenekar“ kísérete mellett Kienzel „Bibliás ember“ c. dalművéből részletet énekeltek: Gellért Sándor 4. jh., Molnár Ferenc 4. th., Kollonay László 4. th. és d. Tóth Lajos 4. th. A közönség mindvégig nagy figyelemmel hallgatta a szép ének-kvartettet — melyet férfi négyesre a Nagy Sándor 4. th., a Főiskolai Zenekar buzgó vezetője alkalmazott — s végeztével szünni nem akaró tapsviharban tört ki. Borssy István 1. th. Beke József: „Jette“ c. költeményét szavalta el s az ünnepélyt a LXXXIX. zs. 1. v. eléneklése zárta be.

Kántus ünnepély. A Főiskolai énekkar november hó 18-án d. u. 5 órakor a főiskolai énekkeremben Vajdai Nagy Lajos és neje Dobozy Erzsébet kegyes alapítók emlékezetére szépen sikerült emlék-ünnepélyt rendezett. A Kántus gyönyörű bevezető éneke után Csiky Lajos felügyelő tanár kegyeletes szavakkal emlékezett meg a boldogult alapítókról; ezt követte a jutalmazottak felolvasása. Majd Bagdy Dániel 4 th. finoman kidolgozott, művészi szavaltával ért el méltán megérdemelt hatást, valamint Tóth Gyula 1 jh. víg szavaltata csak emelte az ünnepély

fényét. A „Főiskolai Zenekar“ is szerepelt és pedig oly sikerrel, ami feltűnő e fiatal, de kitűnően szervezett zenekar életében. Az ünnepélynek befejezéséül a Kántus énekelt szívhez szóló gyönyörű népdalokat a tőle megszokott módon s a nagyszámú közönség igazi élvezetére.

Az egyházkerületi őszi közgyűlés a tagok nagy érdeklődése mellett november hó 21-én vette kezdetét és három napon keresztül tartott a tárgysorozat teljes letárgyalása. A közgyűlés keretében választották meg az Öreg János dr. nyugalomba vonulása folytán megüresedett egy, de most kétféle szakított tanszék tanárait. A jogbölcseleti tanszékre elnöki döntéssel dr. Hegymegi Kiss Pál, három évvel ezelőtt még kiváló tehetségű diáktársunk és jeles ifjúsági vezérünk ellenében dr. Thegze Gyula kecskeméti jogakadémiai igazgató, egyetemi magán tanár, a neveléstani szakra pedig egyhangúlag dr. Mitrovics Gyula miskolci fels. leányisk. igazgató választották meg. Az új filozófiai, német nyelv és irodalmi tanszékre két szavazat többséggel dr. Schmiedt Henrik egyetemi magán tanár, budapesti keresk. akadémiai tanárt választotta meg a közgyűlés dr. Nagy Zsigmond kiváló gimnáziumi tanárunk és a hazánk határain túl is előnyösen ismert neves irodalomtörténész ellenében. Mi a magunk részéről őszintén sajnáljuk a Kiss Pál dr. és Nagy Zsigmond dr. csekély szavazat különbséggel történt elcsúszását, mert ifjúságunk mindkettőjükben jó barátot, elveit megértő és érdekeit védeni tudó jeles professzort veszített el.

A Csokonai-kör november hó 17-én tartotta meg a Bika dísztermében e szezonban első felolvasó estélyét, melynek keretében dr. Tüdős János orsz. képviselő, a kör alelnöke mondott megnyitó beszédet. Komlóssy Arthur pedig, a kör I. alelnöke lapunk jelen számában közölt szellemes felolvasást tartott a Csokonai kultuszról. Az est programján Jánosi Zoltán, debreceni ref. lelkipásztor és Szávay Gyula költeményeket olvastak fel. Előbbi igazi szívhez szóló, szívből jövő, kissé szociális ízű, tüzes magyar verseket, az utóbbi pedig az ő ismert művész eleganciájával megírott szellemes allegóriákat. Az első felolvasó estét a Városi Dalegylet zárta be Csokonai „Esküvés“ c. gyönyörű, eddig nem igen hallott dalának precíz előadásával. Az első felolvasó estélyt most már sorozatosan fogja követni a többi, melyeknek keretében több országos nevű írónk szerepel, többek között Mikszáth Kálmán is negyven éves frói jubileuma alkalmából.

Jogász bál. A Joghallgatók Segítő Egyesületének 40 éves jubileuma alkalmával a jogász ifjúság bált rendez a tél folyamán, amelyre nézve a vigalmi bizottság az előkészítő munkálatokat széles körben megtette.

Jubileumi ünnepély. A „Debreceni Főiskolai Lapok“ elmaradt és idejében elhanyagolt 50 éves jubileumi ünnepélyét az előkészítő bizottság óriási

fáradozások, utánajárás és tetemes pénzkiadás árán az iskolai év elejétől kezdve szorgalmasan készítette elő, hogy az őszi egyházkerületi közgyűlés alkalmával, november 23-án a városi színházban a lap fényes múltjához és az igényekhez megfelelő és méltó keretek között megtarthassa. Miután a főiskolánkban megjelenő „Közlöny“, az országos teológus szövetség hivatalos lapja ez évben járja 40-ik évfolyamát, a Hittanszaki Önképző Társulat, mint a „Közlöny“ kiadója és a Magyar Irodalmi Társulat választmánya közös megállapodás szerint a két lap jubileumát együtt és egyszerre óhajtotta megtartani. Az előkészítő bizottság Erdős Károly (a H. Ö. T. elnöke és a Közlöny főszerkesztője) szénior, Sebestyén Béla (a M. I. T. elnöke) és Szombati Szabó István (a Debreceni Főiskolai Lapok főszerkesztője) személyében fényes programot hozott egybe s október hó folyamán az ünnepélyen részvételre felkérte és megnyerte Beöthy Zsoltot, a magyar irodalom nestorát és Pekár Gyula országos nevű szépíróát. Az ünnepélyen szerepelt volna még Szabolcska Mihály is s rajta kívül országos nevű művészek és helyitársadalmunk legkiválóbb amatőrjei. Ez ünnepély keretében mutatta volna be egy ifjúságunk köréből származó 3 felvonásos kis szindarab a régi debreceni díkületet is a maga igazi, természetes és eredeti jellegzetességével, amint az még eddig bemutatva sem színpadon, sem írásműben nem volt. Egyházi, politikai és társadalmi előkelőségeink az irodalmi kapacitások mellett védnöki minőségben szerepeltek volna a fényes, irodalmi nivójú és országos keretek közt tervezett ünnepély során, azonban a végleges előkészítés stádiumában az akadémiai tanács látszólag formai, de valóságában ismeretlen és rejtett okok miatt az ünnepély tartását betiltotta. Nagy elkeseredettséget szült ez a sedes határozat az ifjúság körében, mely a circa 450 koronányi kiadásra 24 óra alatt fényes demonstratív jellegű gyűjtés alapján több mint ezer korona fedezetet mutatott ki, ragaszkodván a csakis színházban tartandó ünnepély megtartásához. Azonban önfeláldozó fellépése eredménytelen maradt. Mint tudjuk, az ifjúság vezetősége nem akar lemondani az ünnepély megtartásáról s azt még fényesebb keretek közt március folyamára tervezni. Ha azonban az akadémiai tanács, nem tudni mi okból, az autonómiával bíró egyesület újabb kérelmére is tagadó választ adna, hír szerint a M. I. T. egész tisztikara beadja lemondását s a vele solidárisan gondolkodó ifjúság ez évre a megbomlott szervű társulatot nem is alakítja meg újra. Kíváncsian várjuk: mit hoz a jövő?

A képviselő választás f. hó 20-án zajlott le a dr. Tüdős János nagy szótöbbséges megválasztásával. Minket a dolog közelebről nem érdekel, legfeljebb annyit említhetünk meg a választással kapcsolatban, hogy főiskolánk ifjúsága annak semmiféle részében szerepet nem vitt.

A „Nyugat“ Debrecenben. A fiatal irodalom hódítása nagyban kerülgeti kínai-fallal védett városunkat is. A Nyugat néhány munkatársa lerándulva Debrecenbe, felolvasó körútjában itt is megtelepedett egy pár órára. Folyó hó 24-én, vasárnap d. e. 11 órakor a Royal dísztermében előkelő és disztिंगvált ízlésű publikum előtt matinézott. Ignótus szellemes megnyitója után Tóth Árpád budapesti bölcész, az egészen fiatal, tehetséges debreceni ifjú olvasott fel néhány sejtelmesen puha, színes verset. Móríc Zsigmond novellájával csak fokozta a hatást, amit Ady Endre, a sokszor meg és kitagadott fiatal költőóriás koronázott meg az ő sokak által nem értett és így meg sem becsülhetett szokatlan szépségű poémáival.

A Mikszáth-jubileum végrehajtó bizottsága megkeresést intézett lapunkhoz, hogy nagynevű Mikszáthunk 40 éves írói jubileuma alkalmából az átadandó nemzeti ajándékhoz ifjúságunk is hozzájáruljon, olyképpen, hogy 80, illetve 120 kor. hozzájárulás fejében a Mikszáth-Kálmán összegyűjtött művei 20 kötetből álló jubilaris díszkiadásának egy fűzött, illetve díszkötésű példányát rendelje meg. A hozzájárulási, illetve előfizetési összeg 3 részletben törlesztendő oly képpen, hogy az I. részlet 40 kor. egyidejűleg a Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársasághoz küldendő be (Bpest. IV. Kigyó-tér 1.), a 2-ik és 3-ik részlet bevételezése végett pedig a munka 2 sorozatának egyenkint 20, illetve 40 korona utánvételével való megküldése kéretik. Ajánljuk e felhívást a F. T. O. E. választmányának figyelmébe.

Kálvin emlékünnepelyt tartott a főiskola tanári kara és ifjúsága október hó 30-án délelőtt 9 órakor a nagytemplomban. A város notabilitásai és a helybeli tanintézetek református növendékei is jelen voltak, hogy adózzanak a nagy reformátor emlékének. A 37. dics. 1., 2., 3. versének eléneklése után Csiky Lajos theol. dékán, főiskolai lelkész mondott magas szárnyalású imát, majd a Főiskolai Énekkar énekeite el meglepő precizitással Jandf Béla Dícséret dicsőség... című gyönyörű énekét. Utána Dr. Balogh Ferenc theol. tanár „Kálvin a történelemben“ című értékes emlékbeszédét olvasta fel Dr. Erdős József akadémiai igazgató. Majd Dr. Balogh Ferenc szép szavakban mondott utószót; végül a tanítóképezdei énekkar énekelt szépen P. Nagy Zoltán vezetésével.

Lengyel-magyar egyesület Debrecenben. Nem régen járt városunkban egy díszes lengyel küldöttség, mely az aradi 13 vértanú szobrának megkoszorúzása végett látogatván el a testvér hazába, útjába ejtette városunkat és itt főiskolánkat is. A lengyel-magyar nemzet baráti érzésének ébrentartására a lengyel testvérek legutóbbi ittlétele alapján Rostkovicz Arthur, a Debreceni Ujság szerkesztője egy Debrecenben létesítendő lengyel-magyar egyesület szervezését kezdte meg, mely munkájában a főiskola ifjúságát is segítségül hívja. Az egyesület december hó folyamán

alakul meg s tagja lehet bárki két évi tagsági kötelezettség mellett 3 korona évi tagsági díj lefizetése által. Tagsági jelentkezéseket elfogad Rostkovicz Arthur szerkesztő személyes jelentkezés, vagy írásbeli tagsági ajánlkozás alapján. Az egyesület célja irodalmi felolvasó estélyek tartása, melyeket már az új esztendőben meg fog kezdeni. Szívesen ajánljuk ez alakuló egyesületet főiskolánk ifjúsága figyelmébe.

Szónoki iskola. Solymosi Elek, a debreceni színésziskola igazgatója, ki a múlt tanév folyamán mintegy 5 theológiai hallgatót részesített szónoki iskolájában ingyenes továbbképzésben, szónoklati iskoláját újra megnyitja. A kurzus tandíja 20 korona, melyet az ifjúság jogász egyedei részletekben, a theológusok pedig karácsonyi, húsvéti és pünkössti legációi betáblázás útján egyenlő részletekben fizethetnek. A főiskolai tanrendszerű szónoklati gyakorlatok nem teszik fölöslegessé e szónoklati tanfolyam hallgatását, mert ebben a továbbképzés és a művészi szónoklat elemeiből kap a hallgató alapos oktatást. A szónoklati kurzust az eddig elért nagy eredmények alapján jó szívvel ajánljuk az ifjúság pártoló figyelmébe, egyszersmind megjegyezzük, hogy a város törvényhatósági bizottsága épen ez alapon és az ifjúságra való hivatkozással szavazott meg 1000 koronát a debreceni színész- és szónokiskolának.

Csokonai sírjánál. Vasárnap, november 21-én délelőtt a metsző téli hidegben, a főiskola akadémiai ifjúságának egy tekintélyes nagy csoportja, zászló alatt vonult ki a Hatvan-utcai temetőbe Csokonai Vitéz Mihály sírjához, hogy kegyelete, szeretete adóját lerójjá ez évben is a kicsapott debreceni diák hív emlékezete előtt. Nem akart az ifjúság hivatalos ünnepélyt tartani s így csendben, rendben csak magának és a maga jószántából ünnepelt hozzá való módon. Nehány Csokonai nótát énekeltek a sír fölött, aztán Németh Károly 2 th. szavalt, Debreczeni István 4. th. pedig mondott egy rövid, szép, diákos beszédet, amelyet csak Csokonaihoz és amelyet a Csokonai sírjánál csak debreceni diák mondhat. Virágot is tettek a költő sírjára, pálmát, meg novemberi élő virágokat. Ekkor érkezett oda dr. Kardos Albert, a Csokonai-kör titkára, aki neszét véve a csöndes, elhallgatott ünneplésnek, megköszönte a kör nevében az ifjúságnak azt, amit az ifjúság Csokonai emlékének áldozott. Az ünnepély komolyan, komoran, közönség részvétele nélkül folyt le. Most már Nagy Imre következik, akinek a sírján még virág se nő. Az elfelejtett, fiatalon letört debreceni poéta diákot sírjában nem gondolja sem a város, sem a Csokonai-kör. Fiúk! Virágot a Nagy Imre sírjára. Decemberi, téli virágot!

Városi segély. Lapunkat a nemes városi Tanács a jubileumi évre is tekintettel, a szokásos évi 400 korona nyomtatási kedvezmény helyett csak ez évfolyamára 750 koronás nyomdai segéllyel támogatta. Dícséret és hála érte a nemes városnak, de különö-

sen Oláh Károly kultur tanácsnok, Roncsik Lajos főszámvevő és Vecsey Imre főjegyző uraknak. A mi anyánk az Alma Mater. Atyánk pedig a nemes város, mely áldozatkészségét sohasem vonta meg tőlünk.

A ref. tanítóképzedei Önképző kör szép ünnepély keretében áldozott nov. hó 20-án a Csokonai emlékének. A szavalatokból és zeneszámokból álló sikerült ünnepélyt díszes és a főiskola mindig szüknek bizonyuló dísztermét teljesen betöltő közönség hallgatta végig. Dicséret érje a képezedei ifjúságot ezért az ünnepélyért, melynek tartása ugyan évtizedes szokás szerint a M. I. Társulatot illetné, ez azonban jelenlegi tetszalott állapotában és az akadémiai tanácsnak a Hírek rovatban már jelzett határozata feletti keserűségében, részben a Csokonai ünnepélyt is felölelő jubileumi ünnepély elejtése miatt, részben pedig az arra áldozott idő után maradt csekély spatium jól felhasználhatatlansága következtében ez ünnepélyt megrendezni már képtelen volt.

Szerkesztői üzenetek.

(Kéziratot nem ad vissza a szerkesztőség.)

Kéziratok küldendők a szerkesztőség címére minden hó 10-ig és 20-ig. Meg nem felelő kéziratok vissza nem adatnak.

Olvasóinknak. Szíves elnézést kérünk a késedelemért. Ifjúsági politikai és az egylet zavaros viszonyai nem engedték meg lapunk korábbi megjelenését. E csoport számmal azonban a késedelemet utána pótolva, lapunk a jövőben már késedelem nélkül fog megjeleni.

Előfizetések személyes jelentkezés, a széniorátusban kitett gyűjőív aláírása és írásbeli megkeresés alapján eszközölhetők az előző számok megküldése mellett bármikor.

M. G. (Hmvhely.) Végre itt vagyunk. Utódaid nagy munkájában igaz gyönyörűségedet találod. B. I.-t üdvözljük. Küldjete valamit, de mindjárt. Mi hír K. J.-ról? Hol van?

V. S. (Berlin.) Leveledet le akartam adni, de egy kicsit mókás és sok benne a személyi vonatkozás. Kéziratot várunk. A következő számra, ha nem is én szerkesztem már, helye lesz. A „testvér“-t öleljük. Irt valamit a szénioroknak, tréfásan, izletesen. Irhat ide is. Adieu!

P. J. A küldött vers általában szép és jó. Érdekes, hogy apróságában oly jelentékeny elemi gyarlóságokkal van tele, hogy e miatt összhatás kedvéért nem jöhet. Próbálj lírai területen. Biztos sikert látok. Különbén a tehetség nem hiányzik, csak még nagyon fiatal.

K. E. Küldött cikket köszönöm. Nem adhattam le, mert lapunk nem rendelkezik tudományos rovatall annyival inkább, mivel hivatott kritikusa sem akad. Valami általános érdekű, jogi dolgot.

S. Gy. (Hmvhely.) Írj te is valamit. A jubileumot nem adjuk fel. Addig és azt még én is sorompózom. Várom!

Kérjük lapunk olvasóit és az irántunk érdeklődőket, hogy lapunkat terjeszteni és dolgozataikkal bennünket felkeresni szíveskedjenek.

K. S. dr. (Debrecen.) Voilá! Máskor is kérünk!

Társfőiskolák ifjúsága! Jöjjetek ti is segítségünkre anyagilag és erkölcsileg egyaránt. A jubileumi esztendő titeket is kíván!

F. G. (ibi-ubi.) Hova lett a múlt évfolyam utolsó száma? Nem tud róla senki semmit. Irjál arról is. Valakinek üzentél valamit Bp.-re az utolsó számok valamelyikében, avval a megjegyzéssel, hogy javaslatát megvalósítás végett utódoddal közöld. Mi volt az? Hátha csakugyan életre való! Szívesen látunk téged is.

H. N. J. (Utrecht.) Neked is szól az utolsó sor.

K. D. Kénytelenek vagyunk külső munkatársak dolgozatait is közreadni. A mellett még lehet a lapunk „Főiskolai“. Ez a cím nem hozza azt magával, hogy csak a falon belüliek irhassanak. Különbén is ez jubileumi évfolyam s mint ilyennek, általánosnak kell lennie.

N. I. O. G. nem küldte be. Az irodalom rovatban jelentetett. Kéziratot nem adott. Haragszik a D. F. L.-ra. Miért? Ki tudja!

N. F. A „Prédikátor könyve“ eltűnt valahová. Nem tudom. Küldd be még egyszer. Okvetlen jönni fog.

Többeknek: Az előfizetések a lap kiadóhivatalának címezendők a főiskolába. Nyilvánosan nem nyugtázzuk, mint a „Közlöny“, hanem nyugtatja az adott címre menő lap.

— **S.** Kivételesen jött. Személyi polemiát nem folytatunk.

Debreczen sz. kir. város

könyvnyomda-vállalata

Debreczen, városház épület.

Készít mindenféle nyomdai munkákat a legegyszerűbbtől a legdiszesebb kivitelig, jutányos árak mellett. ♦♦♦♦♦♦

Eppur si muove.

(A szerkesztő bucsúzója.)

Az „Incendium ad arma!” kiáltás alig hangzott ki nagyratörő vágyaim mély pincéiből. Avúlt falat döngető gerundiumomat lankadsággal, szomorú kedvetlenséggel dobom el kezemből. Öklöm nem röpked dühödten a levegőben. Fogam keseredetten se csikoritom össze csalódásom miatt. Csak haldokló mosolygással nézek a kollégium futókedvet kapott tűzoltó diákjai után.

Lassan lehajlítom a zászlót, melyet én tűztem ki s melynek kezembekapásával ifjúsági pályám ormóját akartam megszépíteni.

A helyzet, melyben vágyaim szétszakadtán önként és fájdalmas csalódással válok meg e laptól, legfeljebb csak reám nézve tragikus. A Főiskolai Lapok félszázados jubileuma körül felmerült nagy differenciák a tanárikar és az ifjúság között, megdöntötték a fundamentumot, melyen építeni akartam, de amely nélkül tovább építeni nem szándékozom.

Egyfelől az autonómiáját féltő egyesület, másfelől a tekintélyére jogosan hivatkozó akadémiái tanács között felmerült ellentéteknek helyzetemnél fogva állván középpontjában: a szervezés hijján haldoklásnak indult ifjúsági élet feldörzsölésével, az itt-ott lázongó kedélyek céltudatos felkorbácsolásával s a szervezésnek e lap, mint ifjúsági organum középpontjába összefutó szálainak erőteljes megragadásával e pillanatban olyan tarthatatlan helyzetet teremtettem saját számomra, melyben a fegyelem és tekintély megsértése, viszont az egyesület autonómiájának s az egyéni önérzetnek feláldozása vagy megbéklyóztatása nélkül tovább nem maradhatván, de másfelől a bárminő adott körülmények közt mindig megalkudni kész csoportok ilyen hajlandóságával magamat azonosítani legkevésbé lévén szándékomban, a békés megoldás kívánatos megvalósulása s az egyleti élet erős és láztalan továbbfejlődése érdekében tollamat összetörve, elhajítom.

A közelben tartott akadémiai tanácsülés és az azt követő értekezlet, melyen a M. I. T. és a H. Ö. T. felügyelő tanárai s a két egyesület elnökei és lapjainak szerkesztői vettek részt, a (nem tudom miért) különösen reám irányult odiózus bizalmatlanság, szervező munkásságommal szemben megnyilvánult kedvetlenség, nemtetszés, elégedetlenség és keserű rosszszálás kvantitásának felsőbb helyről származó olyan mértéke mutatkozott előttem, melynek láttán a főszerkesztői állásomba egyhangúan beállított ifjúság bizalmának legteljesebb megnyilatkozása dacára is félre kell állanom.

Magamat menteni nem tudom. Nincs mi alól és nincs miért. A törvényt nem szegtem meg, a fegyelmet nem sértettem; a tekintélyt tiszteletlenséggel nem csorbítottam. Az egylet autonómiája védi eljárásomat és eljárásunkat. Lehet, hogy a szervezéssel járó, talán kissé „diktátoroskodó” működés túl is lépte meghatározott munkaköröm tilalomhatárát, de ez a szervezőnél elkerülhetetlen és erre az ifjúsági élet szempontjából volt szükség az életrekeltés érdekében s méltatlanul viselem a felsőbbek nem tisztelésének vádját, a kötelességteljesítés kerülésével feldobált jelszavak visszahulló súlyát, mert tiszteletlen lenni köztünk

senki sem akart s ha volt, tudatlanul volt, de viszont kötelességteljesítés elmulasztásának vádja minket senki részéről nem érhet!

Nem bávok ki a felelősség alól, de a rajtam kívül eső működéssel járó felelősség terhét — mely egyenesen és határozottan hárittatik rám — a maga összességében vállaimra szedni nem óhajtom. S ha ezzel szemben a kegyvesztettség és a gúnnyal fűszerezett odiózus nyilatkozatok közepette pozíciómat makacsul megtartanám, talán kitűzött programomat elérném, de az ifjúsági élet belbékéje és a kétségtelenül jó akaratú felsőbb fórumokkal fennállott s ismét medrébe térendő barátságos viszony rovására.

A jelenlegi helyzetnek van valami zamatja, ami Csokonai korára és viszonyaira emlékeztet. Valami súly még mindig nyomja az önérzet és akarat szabad kilobbanását. És van benne valami vígasztaló is. A lösebek és a bukás, amit csak akkor érünk el, ha az ormóra állunk. És van benne valami fájdalmas is. A csalódás, amit akkor érzünk, mikor legjobb szándékunk megtörik a félreértésen. És van benne valami igaztalanság is. Mikor a csatát nyerőnek kell kötni békét, hogy feladja pozícióját. És van benne valami tréfás is. A macska, aki kikaparja a gesztenyét a tűzből.

És nekem ez elég. A tollam ketté tört. De önként. Távozom. De nem bukottan. Elítéltetem. De törvénytevőim előtt magamat nem szégyenlem.

Valamikor, tizenkét esztendővel ezelőtt, renoválták egy nyári vakációban a kollégiumot. Egy tíz éves fiú téglát hordott belé, mert be akart jutni kollégiumi diáknak. A tandíjra pénz kellett. A pénzért dolgozni kellett. A pallér négy téglát parancsolt. A fiú hatot vitt, mert hatot is elbírt. De ujjai hegyén kicsordult a vér és beitta a piros téglát. A vékony ujjak mindennap adtak vért, de a téglát mindennap beitta. És befalazták a véres téglát, — a kollégium középső falába.

Akkor úgy éreztem, hogy nem jó lenni téglahordónak. És most látom csak, hogy már megint az vagyok. Akkor *mentem* a kollégiumba. Most *jövök* már belőle. Akkor csak testem volt, most a lelkemmel vagyok téglahordó. És most is hull a vérem. De ez már drágább. Mert a lélek véres sebe nehezebben gyógyul. És most megint csak úgy érzem, hogy nem jó lenni téglahordónak.

Ez a lap volt a vágya minden vágyaimnak. Az utolsó év meghozta a vágyat, teljesüléssel. Egy kis világot akartam formálni benne. Új világot, szebb világot. Megvolt, csak meg kellett volna lökni, hogy forogjon. Meglöktem. És a lódulása ledobott magáról. De legalább meglöktem.

És most gyönyörködve nézem, hogy forog. Kacagok örömben, mint a gyermek. Ránézek eldobott pennámra. Kálvinista daccal vágom fel a fejem. Nevetnek is rajtam, nem is. De én nem látok mást, csak ezt a kis forgó világot. S a földön heverő pennámra rádobbantok a Galileo Galilei szavával.

Eppur si muove!

Szombati Szabó István.